

Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği

Bilgilendirme Dosyası - 8

"Seks Ticaretini"

CETAD
CİNSEL EĞİTİM TEDAVİ VE ARAŞTIRMA DERNEĞİ

"Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Alanında Ulusal ve Yerel Medya Yoluyla Savunuculuk" projesi, Avrupa Birliği tarafından finanse edilen T.C. Sağlık Bakanlığı Türkiye Üreme Sağlığı Programı kapsamında desteklenmektedir.

Bu yayının içeriği sadece Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği Proje Ekibi sorumluluğu altında olup, hiçbir Şekilde T.C. Sağlık Bakanlığı ile Avrupa Birliği'nin gürüşlerini yansıtmaz.

CİNSEL SAĞLIK VE ÜREME SAĞLIĞI ALANINDA ULUSAL VE YEREL MEDYA YOLUYLA SAVUNUCULUK PROJESİ

Bilgilendirme Dosyası 8: SEKS TİCARETİ

Editörler:

Prof. Dr. Esin Küntay

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi

Dr. Muhtar Çokar

İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı Sağlık ve Eğitim Koordinatörü

Proje Yürütücüsü:

Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği

Proje Destekleyenleri:

Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı

Eğitim ve Sağlık Muhabirleri Derneği

Proje Ekibi:

Proje Koordinatörü : Azime Acar

Proje Asistanı : Tracy Kazmirci

Proje Sekreteri : Pınar Bingöl

Yerel Temsilciler : Şadan Kolaylı (Bursa), Veysi İpek (Diyarbakır), Filiz Özkan (İzmir)

Merhaba,

CETAD olarak, Haziran 2006 tarihinden itibaren ‘‘Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Alanında Ulusal ve Yerel Medya Yoluyla Savunuculuk’’ konulu bir projeyi başlattık. Projemiz AB Komisyonu tarafından finanse edilen Sağlık Bakanlığı Türkiye Üreme Sağlığı Programı tarafından desteklenmektedir.

Projemiz, ulusal ve yerel medya üyelerinin cinsel sağlık ve üreme sağlığı alanında ki haberdarlık ve duyarlılıklarını arttırmayı ve bu alanda çalışan sivil toplum kuruluşlarıyla karşılıklı işbirliğini geliştirmeyi, kamuoyuna bu alandaki doğru mesajları daha etkin ve daha yaygın biçimde ulaştırmayı hedeflemektedir.

Çünkü, cinsel sağlık ve üreme sağlığı alanındaki savunuculuğun toplumun tüm kesimleri açısından hizmet talebinin ve hizmet sunumunun yaygınlaştırılmasında çok önemli bir yeri olduğunu düşünmekteyiz.

Bu amaçla, proje kapsamında kendi alanlarında uzman akademisyenlerden oluşan editörler ve bu editörlere yardımcı olan bir araştırmacı yazar kadrosu tarafından sekiz ayrı başlıkta dosyalar hazırlanacaktır.

SEKSTİCARETİ başlıklı sekizinci dosyayı sizlerle paylaşmaktan mutluluk duyuyoruz.

Projemizi tamamlayacağımız Haziran 2007 tarihine kadar medya aracılığıyla kamuoyunun dikkatine sunulacak olan diğer bir dosyanın başlığını da sizlerle paylaşmak istiyoruz.

- Gençlik ve Cinsellik

Umarız ki, CETAD'ın üstlendiği bu çalışma kamuoyunda cinsel sağlık ve üreme sağlığı bilincine katkıda bulunacaktır.

Saygılarımla,

Doç. Dr. Cem İNCESU

CETAD Yönetim Kurulu Üyesi ve Proje Direktörü

İÇİNDEKİLER

Önsöz	7
Terminoloji Hakkında.....	7
Temel İlkeler.....	8
Giriş	9
Seks İşçiliği: En Eski Meslek mi? Cinsel Sömürü mü?	10
Tarih Boyunca Seks İşçiliği	10
Seks İşçisi Mağdur Karşıtlığı.....	12
Ticari Seksin Kapsamı	19
Yasal Düzenlemeler ve İnsan Hakları	22
Türkiye'de Yasalar ve Seks İşçiliği	24
Ticari Seks ve İnsan Hakları	31
HIV/AIDS, Seks İşçileri ve İnsan Hakları.....	33
Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı.....	33
Çalışma Koşulları ve Riskler	35
Şiddet ve Ayrımcılık.....	35
Göç, Yer Değiştirme ve Sağlık	36
Cinsel Yolla Bulaşan Enfeksiyonlar ve HIV/AIDS	37
Zararın Azaltılması: Güvenli Seks İşçiliği.....	39
Seks İşçiliğinin Karanlık Yüzü	40
Çocukların Fuhuş Sektöründe Sömürülmesi.....	40
İnsan Ticareti.....	47
Sonuç ve Öneriler	48
Kaynaklar	49

ÖNSÖZ

Seks işçiliğinin izlerini bilinen geçmişin en erken dönemlerinde bile takip edebilmemize karşın, seks işçileri muhtemelen çok kısa dönem aralıklarıyla suçlamalardan, dışlanmadan ve şiddetten uzak bir yaşam sürdürmüşlerdir. Ülkemizde sayıları yüzbin civarında olduğu öne sürülen seks işçileri, toplumun en çok dışlanan gruplarından biridir ve yürürlükte olan yasalara rağmen seks işçileri, ihmal edilmelerinde sakınca olmayan ahlak düşkünü kişiler olarak değerlendirilmektedir. Diğer yönden ülkemizde ve bölgemizde HIV/AIDS salgını giderek hızını arttırmakta ve seks işçileri sadece HIV enfeksiyonu yönünden değil, insan ticareti ve madde bağımlılığı gibi konular nedeniyle de risk altında bulunmaktadır.

Bilindiği gibi seks işçiliği toplumda cinsel yolla bulaşan enfeksiyonların (CYBE) yayılım hızını belirleyen en önemli değişkenlerden biridir. Seks işçileri, sık eş değiştirmeleri nedeniyle bir taraftan enfeksiyon riski altındadır, diğer taraftan eğer güvenli cinsel ilişki kurallarını uygulamıyorlarsa hastalıkları yayma eğilimindedirler. Bu bağlamda AIDS salgını yönünden henüz başlangıç aşamasında olduğu ileri sürülen ülkemizde, seks işçileri önemli bir grup olma özelliğini kazanmaktadır. Ülkemizde bir AIDS patlaması yaşanmaması için önleme çalışmaları kapsamında seks işçilerine özel bir yer ayrılması ve seks işçilerinin güvenli cinsel davranış kazanmaları gerekmektedir.

Türkiye'de seks işçilerinin güvenli cinsel davranış kazanmaları yönünde sınırlı da olsa sivil toplum kuruluşları tarafından bilgilendirme çalışmaları yürütülmektedir. Ancak başta seks işçiliğini düzenleyen mevzuat ve bu mevzuatın uygulanmasından kaynaklanan sorunların yanı sıra, toplumda öteden beri varolan ve seks işçilerine karşı ayrımcılık, dışlama ve etiketleme ile sonuçlanan önyargılar nedeniyle; seks işçilerinin, kendilerini ve müşterilerini hastalıklardan yeterince korudukları söylenemez. Diğer bir deyişle seks işçileri yürürlükteki yasal uygulamaların baskısı ve kendilerine uygulanan şiddet, ayrımcılık, dışlama ve etiketleme nedeniyle sağlıklarını ve toplumun sağlığını gündemlerinin ilk basamağında görememektedir.

Ülkemizde, bir taraftan AIDS'in önlenmesi bağlamında toplum sağlığı yararı gerekçesiyle; diğer yandan içinde bulunduğumuz yüzyılın insan hakları ve insanlık onuru değerleriyle bağdaşmayan bir konumda olmaları nedeniyle; seks işçiliğinin yeniden tanımlanması, seks işçiliği mevzuatının gözden geçirilmesi ve seks işçilerinin uğradıkları şiddetin ortadan kaldırılarak, ekonomik ve sosyal destek hizmetlerinden yararlanmalarını sağlamak gerekmektedir.

Medya mensuplarına yönelik olarak hazırlanmış bu dosyada seks işçilerinin karşı karşıya kaldığı sorunların yanı sıra seks işçilerine yönelik politikalar ve tutumlar da özetlenmiştir. Medyanın seks işçilerine karşı toplumda varolan önyargıların değişmesindeki öneminin bilinciyle, dosyada seks işçiliği üç temel eksen paralelinde incelenmiştir. Birinci eksen seks işçiliğinin tanımlanması, seks işçiliğine yönelik politikaların ve yasaların değerlendirilmesi ile ilgilidir. İkinci eksen seks işçilerinin çalışma koşullarının zorlaştırılması nedeniyle maruz kaldıkları risklerin irdelenmesine yöneliktir. Üçüncü olarak seks işçiliğinin sömürü boyutunun kölelik düzeyine kadar vardığı insan ticareti ve çocukların fuhuş sektöründe uğradığı şiddet ele alınmıştır. Dosyada ayrıca seks işçilerinin insan haklarının korunması, sağlık başta olmak üzere diğer hizmetlere ulaşabilmeleri konusunda çeşitli ulusal ve uluslararası toplantılarda geliştirilmiş önerilere de yer verilmiştir.

Terminoloji Hakkında

Dosyanın hazırlanması sırasında değer içeren ve etiketleyici terimlerin kullanılmasından kaçınılmıştır. Örneğin, metinde çoğu yerde "fahişe" sözcüğü yerine, kullanımı giderek yaygınlaşmakta olan, daha az etiketleyici ve cinsel hizmet sunumunu emek bağlamında vurgulayan "seks işçisi" sözcüğü kullanılmıştır. Fahişeliğin bir iş olarak tanımlanması, ticari seks kapsamında varolan pek çok sorunun çözümü için bir temel sağlayabilir. Metinde "seks işçisi" terimi aksi belirtilmediği takdirde erkek, kadın ve transgender (travesti ve transseksüel) seks işçilerini betimlemek amacıyla kullanılmıştır. "Seks işçisi" terimi henüz yaygın olarak kabul gören bir terim değildir ve seks işçiliğinin bir iş kolu olarak tanımlanması, içlerinde seks işçilerinin bulunduğu gruplar tarafından bile

reddedilebilmektedir. Bu nedenle fuhuş ile ilgili çalışmalarda fahişe terimi yerine yine etiketleyici özelliği olmayan farklı terimlerin (örneğin "seks çalışanı") kullanılması olağan kabul edilmelidir. Dosyada sık olarak fahişe ve seks işçisi sözcükleri birbirlerinin yerine kullanılmış olsa da seks işçisi kullanımı daha çok sömürü ve şiddet içermeyen konumu betimlemek amaçlıdır.

Benzer biçimde "seks işçiliği", "fuhuş" ve "ticari seks" sözcükleri dosyada birbirlerinin yerine kullanılmış olsa da ticari seks, fuhuş da kapsayan bir terim olarak ele alınmıştır. "Ticari seks" tanımlaması diğer sözcüklere göre müşteriye daha fazla vurgu yapan bir niteliktedir ve sadece cinsel hizmet sunumu üzerine odaklanmamıştır. Bu nedenle çoğu yerde seks işçiliği terimine yeğlenerek kullanılmıştır. Ayrıca şiddet ve sömürü unsuru barındıran durumlarda ticari seks veya seks işçiliği tanımlamasının kullanılmasından kaçınılmıştır.

Dosya metninde geçen "yasaklama *abolition*" terimi, para karşılığı yapılan her türlü cinsel birleşmenin *reddedilmesi* ve baskı altında tutulması gerektiğini savunan görüşleri; "yasallaştırma *decriminalization*" terimi, cinsel ilişki karşılığı para alınabilmesini *suç olmaktan çıkarmayı* savunan görüşleri; "düzenleme *regulation*" terimi ise bir orta yol olarak fahişeliğin kaçınılmaz olduğunu, tümünden yasaklanmasının mümkün olmadığını, ancak yine de *özel denetim ve düzenlemelere* tabi tutulması gerektiğini savunan görüşleri belirtmek amacıyla kullanılmıştır.

Temel İlkeler

Dosyada yer alan görüşler aşağıdaki tanımlar, ilkeler ve hedefler gözetilerek hazırlanmıştır.

1. Seks işçiliği, *karar verme yetisi olan yetişkinler arasında para veya mal karşılığında ve herhangi bir zor kullanma olmadan gerçekleştirilen cinsel hizmet alışverişi* olarak tanımlanabilir. Sokak fahişeliği, eskort hizmetleri, telefon arkadaşlığı hizmetleri, pornografi yıldızlığı, erotik dans ve erotik masaj hizmetleri seks işçiliği kapsamında değerlendirilir.
2. Seks işçileri diğer insanların ve çalışanların sahip olduğu haklarla aynı haklara sahip olmalıdırlar.
3. HIV/AIDS'in önlenmesi ve zararlarının azaltılmasında seks işçilerinin haklarının korunması özel öneme sahiptir. Bu haklarının korunması için seks işçilerinin yasal zeminlerde çalışması esastır.
4. Seks işçilerinin sağlıklarının ve iyilik hallerinin geliştirilmesi için sağlık ve sosyal destek hizmetlerine ulaşmalarını kısıtlayan engeller ortadan kaldırılmalıdır.
5. Karar verme yetisi olan yetişkinler arasındaki seks işçiliği temelindeki tüm ilişkiler yasal olarak düzenlenmelidir. Bu bağlamda ülkemizde yasadışı fuhuş (gizli fuhuş) kapsamında değerlendirilen ve insan hakları korumasından yoksun ve güvensiz koşullarda çalışmak zorunda bırakılan seks işçilerinin durumlarının iyileşmesi yönünde düzenlemeler yapılmalıdır.
6. Seks işçiliğini düzenleyen yasaların ve politikaların hazırlanmasında, seks işçilerinin ve seks işçiliğine yönelik çalışmalar yapan Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK) etkin katılımı sağlanmalıdır.
7. Seks işçilerine güvenli cinsel ilişki, CYBE ve HIV/AIDS'den korunma, madde kullanımının önlenmesi konularında bilgi veren, tutum ve davranış değiştirmeyi hedefleyen programlar yaygınlaştırılmalıdır. Seks işçilerine yönelik CYBE ve HIV/AIDS tanı ve tedavi hizmetleri yaygınlaştırılmalı ve ulaşılabilir olmalıdır.
8. Karar verme yetisi tam olgunlaşmamış çocukluk çağındaki bireylerin fuhuş sektöründe sömürülmeleri ve şiddete uğramaları engellenmeli, sonlandırılmalıdır.

GİRİŞ

19. yüzyılın başından itibaren toplum sağlığını tehdit eden frengi salgını, seks işçileri ve bir bütün olarak ticari seks sektörünün denetim altında tutulmasına neden olmuştur. Frengi hastalığının tedavisinde penisilin'in etkin olarak kullanılması sonucunda bu salgın, öncelikli bir halk sağlığı sorunu olmaktan çıkmış olsa bile, cinsel yaşama yönelik ahlaki kaygılar ve normlar, seks işçilerine ve ticari sekse yönelik değerlerin ve yaptırımların temel kaynağı olmayı sürdürmektedir. Yirminci yüzyılın başında etkili olmaya başlayan ve ortalarına gelindiğinde yaygınlaşan ticari seks konusundaki politikaların temel özelliği ise fuhşun ortadan kaldırılması (*abolitionism*) amacına yönelik olmalıdır. Fransız Devrimi sonrasında tüm dünyada kabul gören ve fuhşun denetlenmesi (*regulation*) amacına yönelik yasalar, yerlerini "beyaz kadın ticareti" merkezli, fuhuş yapanları "kurban" olarak niteleyen ve fuhuş üzerinden geçim teminini yasaklayan düzenlemelere bırakmıştır.

80'li yıllar modern tıbbın sonraki yıllarda bir türlü baş edemeyeceği HIV salgınının başlangıcına tanıklık etmiştir. İlk olarak ABD'de eşcinsel erkek hastalarda saptanan AIDS hastalığının bir süre sonra virüslerin neden olduğu bir enfeksiyon hastalığı olduğu anlaşılmış ve bu hastalığın başlıca bulaşma yolunun cinsel ilişki kaynaklı olduğu saptanmıştır. Bu tarihten itibaren eşcinseller, damar içi madde bağımlıları ve seks işçileri AIDS hastalığının yayılmasından sorumlu tutulmuşlardır. Modern tıbbın özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısında salgın hastalıklar karşısındaki başarısının bu hastalıkta da geçerli olacağı umudu hiç yitirilmemiş olmasına karşın, aradan geçen çeyrek yüzyıla rağmen, AIDS hala dünyada önde gelen ölüm nedenleri arasındadır ve başta gelişmekte olan ülkelerde olmak üzere ekonomik ve sosyal yıkımlara neden olarak etkinliğini sürdürmektedir. AIDS salgınının diğer bir yüzü insan hakları, hukuk ve tıp etiği alanında çözülmesi güç sorunları beraberinde getirmiş olmasıdır. Toplum sağlığının korunması amacıyla, fuhuş sektörü başta olmak üzere risk altındaki diğer grupların temel özgürlüklerinin kısıtlanmasını savunan görüşlerin yanı sıra, bizzat bu kısıtlamaların AIDS salgınının şiddetini artırdığını öne süren görüşlerin dayandığı gerekçeler, geleneksel kalıpların yeniden gözden geçirilmesini zorunlu kılmıştır.

Bugün geldiğimiz nokta, seks işçiliği konusundaki değerlerimizin ve etik kaygılarımızın bulanıklaştığı, sorunların çözümü konusunda kendimizi ikilemler içinde bulduğumuz bir konumdur ve bu konum, seks işçilerine yönelik toplumsal politikaları önemli ölçüde etkilemektedir. "Seks işçileri cinsel şiddet mağdurları mıdır? Yoksa önyargılar nedeniyle haklarını kullanamayan bir grup çalışan mıdır?", "Seks işçiliği ortadan kaldırılması gereken bir sömürü biçimi midir? Yoksa bir iş kolu mudur?" benzeri soruların yanıtları ve toplumun bu yanıtlardan çıkararak sorunlara çözüm oluşturmaları seks işçilerini yakından ilgilendirmektedir.

Sorunlara çözüm bulmak ve bireyin haklarını kısıtlamadan toplumsal yararı gerçekleştirmek ancak "bireylerin haklarını savunmanın toplumsal yarar ile çelişmediği" görüşünün benimsenmesi ile başlar. Seks işçiliği bağlamında bu amacı gerçekleştirmenin bir başlangıcı seks işçiliğini anlamak ve doğru biçimde yorumlamaktır.

Geleneksel olarak fahişeler, damar içi madde bağımlıları ve eşcinsel gruplar AIDS salgınının kaynağı olarak damgalanmıştır ve hastalığın bu gruplardan yayıldığı suçlanmıştır

Seks İşçiliği: En Eski Meslek mi? Cinsel Sömürü mü?

Seks işçiliğinin “dünyanın en eski mesleği” olduğu savı çok yaygın kabul gören bir görüştür. Seks işçileri ile ilgili pek çok haber, araştırma ve derleme seks işçiliğinin tarihinin çok eskilere dayandığına vurgu yapmak amacıyla bu savı kullanır ve seks işçiliğinden bir meslek olarak bahseder. Diğer yandan seks işçiliği ile ilgili bir başka değerlendirme biçimi, onları “seks köleleri” ya da “kader kurbanları” olarak tanımlamaktır. Köle ya da kurban olma konumu, bir cinsel sömürü ile karşı karşıya kaldıklarına vurgu yapma amacıyladır. İki görüş arasındaki önemli ayrımlardan bir tanesi, ilk yorumda seks işçilerinin “meslek icra eden” bireyler olarak etkin bir konumda olmaları, diğer yorumda ise “cinsel sömürü nesnesi” kurbanlar olarak edilgen bir biçimde değerlendirilmeleridir.

İştar
Babil'de kutsal fahişelerin tanrıçası

Elimizde seks işçiliğinin dünyanın en eski mesleği olup olmadığını kanıtlayacak yeterli veri olmamasına karşın seks işçiliği ile ilgili bilgilerimiz, seks işçilerinin çok eski zamandan beri toplumun bir parçası olduğunu göstermektedir. Bu bilgiler doğrultusunda seks işçilerinin toplumda var olma koşulları zaman içinde değişim gösterse ve konumları farklı olsa da hemen tüm toplumlarda varlıklarını sürdürdüklerini anlıyoruz.

Tarih Boyunca Seks İşçiliği

Seks işçiliğinin kent uygarlıklarının tarih sahnesinde yer almasıyla başlamış olduğu yaygın olarak kabul edilen görüşlerden biridir. Her ne kadar tarih öncesi dönemde var olduğu ileri sürülen çok eşli yaşam biçimleri zaman zaman seks işçiliği ile ilintilendirilmiş olsa da bu ilişkilerin ticari nitelikte olmadığı ve hediye karşılığı olma niteliğinden öteye bir özelliği olmadığı ileri sürülmektedir. Ayrıca söz konusu tarih öncesi topluluklarda para karşılığında cinsel ilişkide bulunan bir grup kadının varlığı da kanıtlanmış değildir.

Hetaria: Eski Yunan'da fahişe

Ticari seksin tarihteki büyük uygarlıklar ile birlikte dini yaşamın bir parçası olarak tapınak fahişeliği ile başlamış olması muhtemel görünmektedir. Sümer çağında ya da Babil'de fahişelik mesleği utarılacak bir şey değildi. Hammurabi zamanında (yaklaşık İ.Ö. 1750) tapınaklar rahiplerin, hizmetkarların ve rahibelerin yanı sıra tapınanla ilah arasında bir aracı görevi gören kutsal fahişelerle doluydu. Kutsal fahişeliğin tam amacı bilinmemektedir; kökeni, bereket ayinlerine dayanıyor olabilir. Kutsal fahişelerin kazançları tapınakların gelirlerinin önemli bir bölümünü oluşturmaktaydı. Kutsal fahişeler gruplara ayrılmışlardı. *Haritu* (bu sözcük “harem”le akrabadır) yarı laik bir sınıftı, *kadištu* kutsal bir fahişe, *iştaritu* ise tanrıça İştar'ın hizmetkârıydı. Hammurabi'den bin yıl sonra Herodot'un yazdıklarına göre Babil'de kadınların evlilik töreni öncesinde bir tapınak fahişesi olarak ilk karşılaştıkları erkekle cinsel ilişkide bulunması gerekiyordu. Tanrıça İştar'ın

himayesindeki tapınak fahişeliği zamanla yayılmış, Akdenizin doğusunda Astarte, Antik Yunan'da Afrodit, Roma'da ise Venüs, fahişeleri korumaya devam etmiştir.

Eski Mezopotamya Uygarlığında olduğu gibi Eski Yunan'da da kozmolojik düzen ve bu düzenin simgesel olarak dini ritüellerde yer alması çok önemli olmuştur. Bu nedenle başlangıçta kutsal tapınak fahişeliği Eski Yunan'da da sürdürülmüş ancak daha sonraları denizci ve tüccar bir kent olan Atina'da ticari bir nitelik kazanmıştır. Eski Yunan ve Roma'da fahişelik sadece izin verilen ve düzenlenen bir kurum olarak var olmamış aynı zamanda devlet tarafından da içselleştirilmiştir. İlk devlet genelevini Solon kurmuş ve geliriyle fahişeler tanrıçasına bir tapınak yaptırmıştır.

Teodora
Bizans'ın fahişe kökenli imparatoriçesi

Eski Yunan ve Çin'de fahişeler sınıflara ayrılıyordu ve en üst tabakadakiler

toplumdaki diğer kadınların ulaşamadığı sanat ve entelektüel birikime sahipti. Yaptıkları iş suç sayılmamasına karşın bu kadınlar köle konumundaydılar ve özgür kadınların haklarına sahip değildiler. Erkeklerin geç yaşta evlenmeleri ya da hiç evlenmemeleri nedeniyle fahişelik bir yönüyle erkeklerin cinsel gereksinimlerini karşılıyordu. Kadınlar için bekaret önemliydi ve evlendikten sonra eşlerine sadık kalmaları gerekiyordu. Bu nedenle bekar erkekler için evlilik bağı olmayan bir grup kadına gereksinim duyulduğundan fuhuş, devlet için yararlı bir kurum olarak değerlendirilmiştir. Ancak fuhşa tolerans gösterilmesi fahişelere karşı hayranlık duyulmasına neden olmamıştır. Eski Yunan'da kadın, ahlaki yönden erkeklerden daha az değerlidir. Hetaria adı verilen fahişeler ise, Aristoteles'in köleleri efendilerine yararlı araçlar olarak gördüğü değerlendirilmesinde olduğu gibi, sadece erkeklerin cinsel gereksinimlerini karşılayan araçlardır.

Ortaçağ'da Avrupa'da fahişelik dini açıdan hoş görülmemekle birlikte toplumsal açıdan gerekli görülmüş ve evli kadınların namusunu koruyan bir kurum olarak varlığını sürdürmüştür.

Eski Roma'da fahişelik erkekler için önemli bir kurumdu. Özgür Roma'lular için aile bağları içinde cinsel ilişkinin önemi sadece elinde bulundukları serveti sürdürecek varislerin yetişmesi ile sınırlıydı. Roma'lı kadınlar her ne kadar doğumları sınırlamak için pek çok gebeliği önleyici yöntemler kullanıyor olsa da servetin sürdürülmesi için biri erkek olmak üzere iki çocuğun doğumu sonrasında Roma'lı erkek, cinsel zevkini fahişeler ve kendi cinsleriyle sürdürmeyi tercih ediyordu. Bu nedenle Roma'da fahişelik çok yaygın ve etkin bir kurum olarak varlığını sürdürmüştür.

Hıristiyanlığın fahişeliğe yaklaşımı reform öncesi dönemde toleranslı olmuştur. Cinsel yaşamla ilgili kısıtlamalar Hıristiyanlığın başlangıcında önemli bir konumda değilken özellikle Aziz Augustine ve Aziz Thomas tarafından tüm kötülüklerin ve günahın kaynağı olarak gösterilmiştir. Daha sonradan Kilise'nin resmi düşüncesi haline gelecek bu azizlerin görüşüne göre cinsel ilişkinin aslında kendisi bir günahdır. Evlilik dışı cinsel ilişki ise ölümcül günahlar arasındadır. Erkeklerin evlilik içinde ve sadece çocuk dünyaya getirmek amacıyla cinsel ilişkiye girmeleri ölümcül günahtan korunmalarını sağlar. Her ne kadar Kilise cinselliğe sadece evlilik içinde ve üreme amacına yönelik olarak gerçekleştirildiğinde izin vermiş olsa da, bekar ve inancı zayıf evli erkeklerin cinsel gereksinimlerini evli kadınlarla karşılamasını önlemek amacıyla fuhuş, onaylanmamakla birlikte tolere edilmiştir.

Reform sonrası dönem cinselliğe daha olumlu yaklaşıyor görünse de Protestan düşünce sadece evlilik çerçevesinde cinselliğin yaşanmasını onaylamış ve fuhşun kesin olarak yasaklanması gerektiğini savunmuştur.

Kalvinist düşüncenin etkisindeki püritan ahlak, İngiltere ve ABD'deki fuhuş ile ilgili politikaların belirleyicisi olma konumunu günümüzde de sürdürmektedir. İngiltere'de püritan düşüncenin etkisiyle genelevler kapatılmış olsa da ekonomik baskılar sonucu evliliklerin azalması, fuhşun yaygınlaşmasına neden olmuştur. Viktorya döneminde din baskısı yanı sıra feminist akımların da etkisi fuhşun yasaklanmasını gündeme getirmiş, erkeklerin de evlilik ilişkileri dahilinde sadakat sorumluluğu olduğu vurgulanarak, hükümetin sınırlı da olsa kayıtlı fuhuş girişimleri engellenmiştir. Bu dönem sonrasında uzun süre fahişelik bir suç olarak nitelendirilmemiş ancak sokak fahişeliğine de izin verilmemiştir. Fuhşa teşvik ve fuhuş kazancına el koyma cezalandırılmıştır. Püritan düşünce, ABD'de fuhşun yasaklanması konusunda İngiltere'deki sürecin bir benzerinin yaşanmasına neden olmuştur ve eyaletlerin çoğunda fuhuş yasaktır ancak her iki ülkede de fuhuş, yasal olmayan bir konumda yaygın olarak varlığını sürdürmüştür.

ABD'de fuhuş, yasal olmayan bir konumda yaygın olarak varlığını sürdürmüştür

İlk kez Napolyon döneminde 1800'lerin başında genelevlerin ruhsatlandırılmasıyla gündeme gelen ve fuhşa devlet denetiminde izin veren

uygulama çok geçmeden tüm Kıta Avrupa'sına yayılmıştır. Sonradan Birleşmiş Milletler'e dönüşecek olan Milletler Cemiyeti'nin (Cemiyet-i Akvam) giderek uluslararası bir sorun olmaya başlayan "beyaz köle ticaret" nin önlenmesi amacıyla genelevlerin devlet tarafından ruhsatlandırılmasının sonlandırılmasına yönelik çağrısı, feminist gruplar tarafından da desteklenince, Avrupa'dan başlamak üzere pek çok ülkede genelev fahişeliği son bulmaya başlamıştır. Bundan sonra ülkeler fahişeliği cezalandırmamakla birlikte fahişelerin genelevlerde çalışmalarını yasaklamış, genelev işletmek ve fuhşa zorlamak suç olarak kalmıştır.

İslamiyet, fuhşu bir zina biçimi olarak yasaklamış olsa da İslamiyet öncesi dönemde cariyeler tarafından gerçekleştirilen fuhşun varlığını biliyoruz. Cahiliye devrinde birçok yerleşim merkezinde ve ticaret kervanlarının uğrak yerlerinde "mahur" adı verilen içinde içki alemlerinin yapıldığı genelevler olduğu bildirilmektedir. İslam geldiğinde Medine'de patronlarının müşrik (İslam'a inanmayan) olduğu dokuz genelev bulunuyordu.

Müslümanlığın etkisiyle Osmanlı toplumunda fuhuş hoş karşılanmamış, ancak fahişelere çok sert cezalar da verilmemiştir. 19. yüzyılın ortalarına kadar fuhuş özellikle İstanbul'da belli mekanlarda gizli olarak sürdürülmüştür. Zaman zaman bu mekanlara baskınlar düzenlenmiş, çalışanlar sürgüne gönderilmiş, fuhşun engellenmesi için fermanlar çıkarılmıştır. 1845 yılında İstanbul'da Ahlak Zabıtası kurulduğunda fuhuş da yasadışı olarak kurumsallaşmış bir durumdaydı. Taksim ve Galata geleneksel olarak fuhşun yoğun olarak yer aldığı mekanlar konumundaydı ancak Üsküdar başta olmak üzere Asya Kıtası'nda da "Kerhaneler" yoğunlaşmaya başlamıştı. Bu mekanlarda çoğunlukla Müslüman olmayan kadınlar çalışıyordu. İstanbul'da 19. yüzyılın sonlarına doğru daha önceden Avrupa'da başlayan ve resmi kurumlar tarafından genelevlerin ruhsatlandırılması uygulamasına geçilmiştir. Aynı dönemlerde frengi ile savaşımın çok önemsendiği ve hastalığın tüm imparatorluğa yayıldığı görülmektedir. Bu nedenle 1915'de Emraz-i Zühreviye'nin Men-i Sirayeti Nizamnamesi'nin yayımlandığını ve bir kurulun oluşturulduğunu biliyoruz.

I. Dünya Savaşı ve Mütareke yılları fuhuş açısından İstanbul için bir dönüm noktası olmuştur. Savaşın getirdiği yoksulluk nedeniyle Müslüman kadınlar da genelevlerde çalışmaya başlamışlardır. Osmanlı Devleti'nde yabancılar, fuhuş dahil her türlü mesleği serbestçe icra edebiliyorlardı. Fahişeler, kapitülasyonların güvencesi altındaydılar. İstanbul'da mütareke yıllarında, yabancı vesikalı fahişeler arasında Rus Kadınlar 171 kişiyle başta geliyordu. İşgal kuvvetlerinin cinsel ihtiyaçlarını karşılamak için genelev ve eğlence yeri sahipleri Rusya'dan kadın getirtmişlerdir.

Cumhuriyet kurulduktan sonra da fuhşun "umumhanelerde" çalışan "vesikalı" kadınlar tarafından sürdürülmesine devam edilmiş, 1930 yılında yürürlüğe giren Umumi Hıfzısıhha Kanunu ile fuhşu düzenleyecek nizamnameler (tüzük) yayınlanması kararlaştırılmıştır. Bu konudaki ilk, 1930 yılında yayımlanan "Fuhuşla Mücadele Hakkında Tamim" dir. Bu tamim ile genelevlerin ve vesikalı kadınların sayısı sınırlandırılmak istenmiştir. Bundan üç yıl sonra yine Umumi Hıfzısıhha Kanunu esas alınarak "Fuhuşla ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Nizamnamesi" yürürlüğe girmiştir. 1961 yılında yürürlüğe giren ve 1973 yılında değişiklik yapılan "Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü" 1933 yılında yayımlanmış Nizamnameyi uygulamadan kaldırmıştır ve halen fuhuş sektörünü düzenleyen mevzuattır.

Seks İşçisi Mağdur Karşılığı

Günümüzde ticari seks kapsamında çalışan ya da zor kullanılarak çalıştırılan kişilerin değerlendirilmesi ve tanımlanması bağlamında iki karşı görüşün egemen olduğu göze çarpmaktadır. Bu konudaki egemen görüşlerin birincisini savunanlar ticari seks çalışanını zorlanan, şiddete uğrayan ve sömürülen kişi olarak değerlendirmekte ve "mağdur" olarak tanımlamaktadır. 20. yüzyılın başından itibaren özellikle köleliğin ve "beyaz kadın ticaretinin" önlenmesini amaçlayan uluslar arası metinlerde ve fuhşun ortadan kaldırılması amacını taşıyan ulusal yasal düzenlemelerde, fahişelik ve fuhşun cinsel şiddet ve sömürü bağlamında değerlendirilmesi ve tanımlanması bu görüşün bir yansımasıdır.

Bu değerlendirmeye karşıt olarak diğer bir grup, fuhuş sektöründe yaşanan şiddet ve sömürünün, diğer alt

Seks işçilerinin asıl sorunu uğradıkları ayrımcılık, dışlama ve etiketlenmedir.

düzy işkollarında özellikle kadına karşı uygulanan şiddet ve sömürüden farklı olmadığını savunmakta, onay konusunda ise kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve ekonomik nedenlerle zaten diğer alt düzey işkollarını da istemeyerek seçtiklerini ileri sürmektedirler. Seçim yapma yetisi olan bir erişkinin fuhuş sektöründe sömürülmeden ve şiddete uğramadan (en azından diğer işkollarında yaşanan şiddet ve sömürü dozunda) çalışmasının mümkün olabileceğini, bu amaçla fuhşun bir iş kolu olarak tanınması ve seks işçisi olarak tanımlanan fahişelerin bu iş kolunda diğer çalışanlara tanınan güvencelerle çalışmasının pek çok soruna çözüm sağlayacağını ileri sürmektedirler. Yine bu görüşün savunucularına göre seks işçilerinin asıl sorunu uğradıkları ayrımcılık, dışlama ve etiketlenmedir. Maruz kaldıkları uygulamalar onları mağdur haline getirmekte ve sömürülmelerine ve şiddete uğramalarına neden olmaktadır.

20. yüzyılın başına kadar fuhuş sektörü hem ahlaki açıdan hem de halk sağlığı açısından sıkı bir biçimde denetlenmesi (*regulation*) gereken bir alan olarak değerlendirilmiştir. 20. yüzyılın ilk yarısından itibaren mağdur ağırlıklı tanımlamaların etkili olmaya başlamasıyla fuhuş, ortadan kaldırılması (*abolition*) gereken bir olgu

olarak değerlendirilmiştir. Özellikle seks işçilerinin örgütlü olarak hareket etmeleri sonrasında fahişeliğin bir meslek kolu olarak görülmesi ve fuhşun suç olmaktan çıkartılması (*decriminalization*) gerektiğini savunan görüşler giderek ağırlık kazanmaktadır.

Fahişelik için ahlaki yargılardan bağımsız bir değerlendirme yapmak çok kolay değildir. Bu konudaki zorluğun ticari seksin barındırdığı ve her üçü de değer içeren üç temel özellikten kaynaklandığı ileri sürülebilir:

1. Onay: Ticari seks kapsamında çalışanların bazıları kendi kararları sonucu ve yaşamlarını sürdürmek amacıyla seks işçiliğini gelir getirici bir iş olarak seçmektedir. Ancak bu alanda kendi onayı alınmadan veya küçük yaşta çalıştırılan kişiler de bulunmaktadır. Ayrıca ticari seksin insanlık onuru ile bağdaşmayacak bir çalışma biçimi ya da daha doğrusu çaresizlikten dolayı mecbur kalınmış bir kölelik biçimi olduğu öne sürülerek bu onayın hiçbir ahlaki gerekçesi olmadığı ileri sürülebilmektedir. Diğer yandan kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve yoksulluk nedeniyle zaten seçebileceği çok iş olmadığı, alt düzey işkollarında istemeden çalıştıkları ve konumları gereği bu işlerden isteseler de ayrılmalarının kolay olmadığı ileri sürülerek seks işçiliğine verdikleri onayın, diğer işler için verdikleri onaydan çok da farklı olmadığı ileri sürülmektedir.
2. Şiddet: Ticari seks kapsamında yürütülen her türlü çalışma biçiminin doğası gereği şiddet içerdiği öne sürülmektedir. Özellikle kadınlar için ruhsal ve bedensel bir gereksinim olan cinselliğin kötü amaçlı bir kullanımı olarak nitelendirilen ticari seks, zaten içinde kendiliğinden şiddeti barındırmaktadır. Fiziksel bir zorlama ya da travma olmadan da fuhuş, tek başına bir psikolojik şiddet biçimidir. Ancak genellikle kadınlar toplumda ve işyerlerinde zaten şiddetin hedefi konumundadırlar. Fiziksel şiddetin yanı sıra cinsel şiddet ve psikolojik şiddete en fazla maruz kalan grup kadınlardır. Tecavüz ve

Emma Goldman (1869-1940)
Litvanya doğumlu radikal, anarşist ve kadın hakları savunucusu. Emma Goldman 1889 yılında New York'a gelir. 23 yaşında silah satın almak için bir kez Manhattan'da fahişelik yapmaya teşebbüs eder. Goldman fahişelerin çalıştığı 3. Caddede oturur ve onların savunuculuğunu yapar. Kadın Hareketini, kadın işçilerin haklarını kısıtlayan yasaları savundukları gerekçesiyle suçlar. Ona göre fahişeler "özgürlüklerini ve bireysel haklarını karuyabildikleri" için ev kadımlarından daha şanslıdır.
"Günde 18 saat çalışarak yaşamımızı boşa harcamaktansa bedenimizi satarak daha iyi para kazanabilirsiniz"
Goldman, işsizleri ekmek çalmaya teşvik etmek ve gebelikten korunma konusunda eğitmekten tutuklanır. 1908 yılında vatandaşlıktan çıkartılır. Toronto'da 71 yaşında kalp krizinden ölür.

ensest çocukların ve kadınların sık karşılaştıkları şiddet biçimidir. Toplumda fiziksel, ruhsal ve cinsel şiddete uğrayan tek kesim seks işçileri değildir ve seks işçiliğini yasaklayan uygulamalar aslında seks işçiliğini yer altına iterek onların daha fazla şiddete maruz kalmalarını sağlamaktadır. Bireyin fiziksel ve/veya cinsel istismar ve şiddete uğraması, onu aynı zamanda duygusal şiddete de maruz bırakır. Dar anlamda fiziksel şiddet kişiyi yaralamak, bedeninde iz bırakmak (yara, bere, yanık-kesik izi, ekimoz vb.) başka bir deyişle, gözle görülür biçimde kolay tanılanabilir (teşhis edilebilir) bir belirti (emare) olması durumudur. Ancak, bedene zarar versin vermesin, bireyi her türlü baskı altında tutan davranışlar da geniş anlamda fiziksel şiddet olarak algılanmaktadır. Örneğin, korku salma, tehdit etme, aç bırakma, hapsederek özgürlüğünden yoksun kılma, aşağılama, etiketleme vb. davranışlar. Nitekim, bu davranışlar bireyin ruhsal yapısını derinden yaralar ve travma sonrası psikolojik sorunlar doğurur.

3. Sömürü: Ticari seksin yürütüldüğü her yerde bir biçimde fahişelerin kazancına ortak olan ya da tamamına el koyan araçlar olmuştur. En azından toplumda dışlanmış biçimde yaşamaya zorlanan fahişeler için geçim diğer kişilere göre daha pahalı bir yaşamdır. Özellikle fuhşun yasadışı olarak sürdürülmek zorunda olduğu yerlerde bu sömürüye resmi kurumlar da iştirak etmektedir. Ancak piyasa koşulları ve pazar ekonomisinin egemen olduğu her toplumda ekonomik sömürü söz konusudur. Yine toplumsal cinsiyet eşitsizliği kadınların ekonomik sömürüsünü ağırlaştırmakta ve pek çok kadın zaten gelirleri üzerinde söz sahibi olamamaktadır.

Ticari seks kapsamında yer alan işlerde bu üç konuda farklı değerlendirmeler söz konusu olabilir ve bu değerlendirmelerin sonucunda kişinin aynı zamanda hem bir mağdur hem de herhangi bir iş kolunda çalışan işçiden farklı olmayan bir kişi olduğuna karar verilebilir. Diğer yünden bu üç özellik ticari seksin yer aldığı farklı mekan ve zamanlarda farklı derecelerde de olabilir. Bir başka deyişle ticari seks kapsamında uygulanan şiddetin ve sömürünün biçimleri ülkelere, bölgelere, gruplara göre değişebilir ve kişilerin ticari seksin içinde olma nedenleri de değişiklik gösterebilir.

Bu üç özellik bağlamında seks işçileri sömürülme, şiddete uğrama ve kendi onayları dahilinde çalışma durumlarına göre derecelendirilebilir ve sınıflandırılabilir. Seks işçilerini derecelendirmek için bir ucunda şiddetin ve sömürünün en şiddetlisi ile karşılaşan, aynı zamanda kendi onamı haricinde zorla çalıştırılan kategorik bir “cinsel şiddet mağduru”; diğer ucuna da yine kategorik olarak fuhuş yapmaya kendi isteği sonucu başlayan, gelirini kimse ile paylaşmayan ve şiddetle hiç karşılaşmamış “seks işçisi” nin olduğu bir ölçek hazırlandığında, tüm fuhuş çalışanlarının bu iki uç arasında sıralandığı görülecektir. Diğer bir deyişle fuhuş sektöründe ne saf olarak bir “mağdur” bulmak, ne de saf olarak bir özgür “seks işçisi”ne rastlamak mümkündür. Her seks işçisi belli ölçülerde bu üç temel özeliğe bağlı olarak seks işçiliğine ya da mağdurluğa yaklaşan birer insandır.

Yukarıda söz konusu edilen değerler ve özellikler seks işçiliğine toplumların ve politika oluşturanların değerlerini de etkilemiş ve fahişelerin yaşamlarını bazen kolaylaştırmış ancak çoğu zaman da zorlaştırmıştır. Sorun büyük ölçüde insan hakları ve kamu özgürlüklerinden tüm kadınların olduğu kadar seks işçilerinin de ne kadar yararlandığı sorunudur.

TİCARİ SEKS: ÇAĞDAŞ DÜNYA KÖLELEŞTİRME PARADOKSU

21. Yüzyılın başında insanlık tarihinin en derin güç değişmesine tanık olmaktadır. Zenginlik yaratan yeni sistem sürekli haberleşmeye: veri, fikir ve simgelerin geniş ölçüde yayılmasına; bilgi ve enformasyona dayanmaktadır. Dünyayı etkisi altına alan küreselleşme dalgası, düzeni sarsan mekanizmaları, çelişki ve acıları da beraberinde getirmektedir. Büyük dönüşüm dalgasıyla ülkeleri baskı altında tutan temel politik, ekonomik, toplumsal sorun yoksulluktur. Yoksulluk sömürüye, sömürü ise şiddet olaylarına yol açmaktadır. Küresel sorunlar, yükselen şiddet olayları, eko-sistem üzerinde olumsuz etkiler, AIDS, insan ticareti (human trafficking) vb. krizler.

Günümüzde tüm ülkelerde en ciddi toplumsal sorunlardan biri de “seks işçiliği” dir. Seks işçisi olarak çalışan/zorla çalıştırılan ve sömürülen birey toplumda “öteki” olarak etiketlenmekte, dışlanmakta, soyutlanmaktadır. Konu kamuoyunda yeterince bilinmemekte, ciddiye alınmamakta ya da çoğu kez gözardı edilmektedir.

Günümüzde seks işçiliği, hak sahibi olan “kişinin” haklarının çiğnenerek “hakkın konusuna” dönüştürülmesi sürecidir. Konuyu başka bir biçimde ortaya koyacak olduğumuzda; seks işçisinin nesneleştirilmesi, pazara sunum olgusudur. Giderek büyüyen, yoğunlaşan, toplum olmanın ötesinde yığınlaşan, her şeyin alış-veriş değeri olduğu, “kaça?” sorusuna indirgendiği, başarının bile ancak nesnel, ölçülebilir olduğu oranda geçerlik kazandığı günümüz metropollerinde kimi bireyin Pazar ekonomisinin egemenliğine “tutsak” edilmesidir.

Seks işçisi tıpkı bir zamanlar efendisinin tüm istemlerini (talep) tartışmasız yerine getirmek zorunda kalan köle gibi patronuna (aracı/satıcısı), cinselliğini satın alan müşterisine ve onların tüm isteklerine boyun eğmek durumundadır. Sonuç kendisi için ne denli kötü olursa olsun, uymak zorundadır; yaşam koşullarını denetleme gücüne sahip değildir. Talep olduğu sürece, seks işçisinin bedeni istenilen zaman ve yerde seks pazarı tarafından kullanıma sunulmaktadır.

“Seks İşçiliği” ve “Seks İşçisi” Kavramları

Ticari seks işçiliği evrensel, kentsel, sürekliliği olan bir toplumsal olgudur. Para ya da mal karşılığında (aynı-nakti) bireyin cinsel hizmetinin değiş tokuşu olarak tanımlanmaktadır. Bireyin cinselliğinin ekonomik değişim değerine dönüştürülmesi sürecidir. Konuyla ilgili yazın alanında Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) de benimsediği “seks işçisi” ve “seks işçiliği” kavramlarına yer verilmesi, belki de “fahişe”, “o....” gibi daha keskin etiketlenmeleri içermemelerinden ötürüdür.

“Seks işçiliği” tanımına ve “seks işçisi” kavramına ilişkin bazı ayrıntıları ortaya koymak açıklayıcı olacaktır. “Seks işçiliği” kavramı ücret karşılığında yapılan profesyonel bir işi çağrıştırmaktadır. Geçimini sağlamak için kendi özgür iradesiyle seks işini meslek edinen, “Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü” uyarınca belirlenen koşullara uyan ve kayıt altına alınmış olanlar “seks işçisi” olarak tanımlanabilir/tanımlanmalıdır. Seks işçiliği kayıt altına alınarak yapıldığında yasaldir. Sorun kayıt dışı seks işçisi olarak çalışanlarda, üzerlerinden çıkar elde etmek için “insan ticareti” yoluyla mağdur edilenler ve çocukluk döneminde zorunlu ya da zorlanarak çalışanlarla ilgilidir. Yasal olmayan, gizlilik içinde sürdürülen etkinlikler yüksek risk taşır.

Kayıtlı, kayıt dışı, erişkin, çocuk arasındaki farkı gözetmeksizin tümünü “işgücü” kategorisinde değerlendirmek yapılanı normalleştirmektedir. Halbuki yasadışı, gizli “seks işinde” tıpkı diğer ilişkilerde ve alışverişlerde olduğu gibi yüksek kar elde etme hedefi vardır. Bundan ayrı olarak, istenenin elde edilmediği için şiddet yoluna başvurma da sık rastlanan olgudur. Gizlilik içinde sürdürülen eylemlerin de genel anlamıyla “seks işçiliği” kavramı kapsamında değerlendirilmesi, ilişkinin aracısı ve müşterisinin güç kullanma, istismar etme boyutunu akla getirmemekte, bu husus gözden kaçmaktadır. Nitekim, yasadışı, yer altı fuhuş pazarında elde edilen yüksek karlar etkinliğin

türlü kamuflajlarda (örtme) sürdürülmesine, kazancın risklerinin göze alınmasına yol açmaktadır. Talebin olduğu yerde kadının/kızın cinselliği nesneleştirilerek pazara sunulmaktadır. Bir kez tutsak edildiğinde birey kötü davranılma, şiddet uygulanma riski altındadır. Bu bağlamda "işçilik" diye sözü edilen, çok ağır ve kötü koşullarda sürdürülen eylemlerdir. Kaldı ki kendi rızasıyla başvuran ve yasal olarak çalışan "seks işçisi" kadınlar da zaman zaman istismar edilmekte, şiddete maruz kalmaktadır.

Toplumda Seks İşçisine Bakış Açısı

Seks işçiliği son derece karmaşık ve ciddi sorunlar içermektedir. Seks işçiliğinin yaşam ve çalışma koşullarının toplumda yeterince biliniyor olmaması, fuhuş kurumunun kapalı kapılar ardında işleyiş mekanizmasının tüm boyutlarıyla günışığına çıkarılmamış olması, üçüncü kişiler arasında "seks işçisi" hakkında olumsuz görüşlere yol açmaktadır. Nitekim, 1998 yılında İstanbul'da ticari seks işçisi kız çocuklarla ilgili bir sosyolojik araştırma süresinde üçüncü kişilerin araştırmacılara, çalışmalarını ile ilgili, olumsuz tepkiler vermiş olmaları bu yönde önemli bir göstergedir. Gösterilen tepki ve yapılan uyarılar şöyledir:

"Siz boşuna uğraşıyorsunuz. Eğer bunların 'adam' olacağını sanıyorsanız yanılıyorsunuz; onlar 'adam' olmaz. Yaşam biçimi kendilerinin seçimi; öyle istiyor ve davranıyorlar."

Bu ve benzer tepkiler, toplumun konuyu ne denli bilmediğini ya da anlamak için çaba göstermediğini ve sorunu hafife aldığını ortaya koymaktadır.

"Fuhuş yapan bireyin ırzı saldırıya uğrayabilir. O, cinselliğini satışa sunmaktadır ve zaten bunun için toplumda vardır".

anlayışı yaygındır. Ne yazık ki toplum önyargılı olduğundan günümüzde hala "ticari seks işçisini" suçlayan, etiketleyen yaklaşımlar vardır. "Şehvet" duygusuyla isteyerek davrandığı, "uçarı" karakterli kişiliğe sahip olduğu sanılmaktadır. Onun hak ettiğini elde ettiği görüşü egemendir.

Kamuoyunda ticari seks işçisi kendi öz varlığını ve ruhunu satışa çıkarmaktadır. Toplumların genelinde benzer bakış açıları yer etmiştir. Toplumda bireyleri "iyi kadın/hayat kadını", "iffetli/iffetsiz", "Madonna/fahişe" karşıtlığı mantığı ile değerlendirme "seks işçisinin" etiketlenmesine, ötekileştirilerek dışlanmasına yol açmaktadır. Bütün bunlar tek yanlı yargılamalardır.

Özetle; üçüncü kişiler tarafından "fahişe" olarak etiketlenmek insan haklarına ve onuruna aykırı bir davranıştır. Anayasamızın Cumhuriyetin temel niteliklerinin sıralandığı 2. maddesinde de insan haklarına saygılı devlet olmanın altı çizilmektedir. Gene Anayasanın 10. maddesi uyarınca tüm bireyler gibi, "ayırım gözetilmeksizin" yasa önünde "eşit haklara" sahiptirler.

Bir kez daha vurgulayacak olursak; konu insan haklarıyla ilişkilidir. Ancak görünen odur ki, tüm bireylerin haklarına, kişiliğine ve onuruna saygı gösterme yükümlülüğü seks işçisi açısından gündelik yaşam pratikleri içinde geçerlilik taşımamakta, ondan esirgenmektedir. Etiketlenme, toplumsal ilişkilerde dışlanma, marjinalleştirme süreçlerine dek karşılaştıkları olumsuz koşullar karşısında, toplumbilimci gözlüğüyle, seks çalışanının toplumun görece yoksulları ya da "yoksun"ları arasında oldukları söylenebilir. Hatta kimi işçiler bile, seks alanındaki bireyi "işçi" sözcüğü ile betimlemeye tepki göstererek onlara "çalışan" denmesini istememektedir. Tepkili tavır, çok ağır dışlamanın bir diğer göstergesidir.

Toplumsal Değerler - Kültürel Dinamikler - Normlar

Her ne kadar tümüyle fuhuş alanı çalışanı "kadın" olmasa da anlaşıldığı üzere buzdağının ötesindeki konu daha çok kadın ve onun cinselliği ile ilgilidir. Kadının cinsel ve üreme sağlığı toplumun genel sağlığını etkileyen bir olgudur. Kadının cinsel ve üreme sağlığı tek başına etkilidir, sağlık müdahalelerle ilgili bir konu değil; sosyal adalet ve insan haklarıyla doğrudan bağlantılı bir meseledir.

Kadın sağlığını geliştirmenin önündeki engeller kültürel, toplumsal, ekonomik, yasal etkenler kaynaklıdır ve onlar üzerinde temellendirilmiştir.

Sosyolog Giddens, "Beyond Left and Right" (Sağ ve Solun Ötesinde) başlıklı eserinde günümüz küreselleşen dünyasında gelenek ötesi toplumsal düzenden söz edilebileceğine işaret etmektedir. Ona göre gelenek ötesi düzende gelenek tümüyle yok olmamakta, konum değiştirmektedir. Aydınlanmanın gelişmesiyle her türlü geleneğin sarsılmış olmasına rağmen, etkisi hala güçlüdür. Yazar, geleneğin, toplumsal çevrenin gündelik yaşama ilişkin kesimlerinde; aile, cinsiyet, cinsellik alanlarında yeniden yapılandırılmış olmasının altını çizmektedir. Yok olma yerine kadını ev içine hapseden, cinsiyet ayrımına dayalı yaklaşımları güçlendiren, cinsel davranışların esaslarını düzenleyen işlevleriyle gelenek sürmektedir.

Seks Sektöründe Çalışma İle İlgili Görüşleri Etkileyen Kültürel Değerler Normlar

- Ataerkil toplum yapısı
- Ataerkil aile yapısı ve buna bağlı olarak toplumsal cinsiyet hiyerarşik rolleri
- Cinslerarası ayrımcılık
- Onur - namus'a bağlı değerler
- Fuhuş ile ilgili toplumsal bakış açısı: "Fahişe" olarak etiketleme

Toplumun "seks çalışanına" bakış açısı, erkek egemen değerlerin kuşaklar boyu aktarılmasıyla sonuçlanan kadın/kız çocuğunu ikincil konumda tutan, özel ve kamusal alanda ayrımcı tutum ve uygulamalarla karşı karşıya bırakan eğilimi yansıtmaktadır. Fuhşa sürüklenen kadınlar genelde sözü edilen ayrımcı tutumlar karşısında çok daha korumasız, savunmasız bırakılmış olanlardır.

Kadına Ayırım Gözetilen Alanlar

- Eğitim
- Sağlık
- Çalışma yaşamı (ekonomik yaşam)
- Toplumsal yaşam
- Politik yaşam

Cinslerarası ayırım gözetilen yaklaşım ve uygulamalar "eşitsizliğe" yol açmakta, eşit olmayan güç dengesi ve konum farkı kamusal ve özel alanda da baş göstermektedir. Şöyle ki;

- Kamusal Alanda: Erkek
 - Ekonomik } Kaynaklara erişimde öncelikli
 - Toplumsal }
 - Politik
- Özel Alanda: Kadın
 - Daha az prestij
 - İkincil konum

Ataerkil toplum yapısının günümüzde bile kök salan kültürel değer ve normları cinslerarası ast-üst (hiyerarşik) ilişkisini sürdürmektedir. Cinslerarası eşitsizlik birçok ülkede olduğu gibi, toplumumuz kültüründe de yer etmiş, gündelik yaşam tarzları ve uygulamaları içinde kurumsallaşmıştır. Kadının hala içinde bulunduğu aşağılayıcı, ikincil konumu düşündürücüdür. Kadının eğitimsiz olması ya da yeterli eğitimi ve herhangi bir niteliğinin olmaması, bazen de köken-ailesinin evli kalması yönünde

yaptığı baskılar, onu, eşine maddesel açıdan bağımlı kılmaktadır. Ataerkil yapıya ilişkin değerlerin günümüzdeki tortuları kadın-erkek arasındaki erkeğin yararına oluşmuş ast-üst ilişkisinin sürekliliğini ve geçerliliğini sağlamaktadır. Ayrımcılık kadına karşı çok ciddi adil olmayan muamelelere yol açmakta, seks işçisi olanlar da bundan payını almakta, hatta daha ciddi baskılar altında tutulmaktadır. Kadını denetim altında tutan ataerkil değerler bedeni üzerindeki temel insan haklarının tanınmasını engellemektedir. Kadının namusundan baba, koca, ağabey sorumludur.

Toplumsal otorite ve güç farkının bir sonucu, "aile namusu" adına işlenen cinayetlerle ilgili haberler günümüzde medyada sıklıkla yer almaktadır. Yapılan araştırmalar yakınlarının, namus ve onurlarının korunmasının birçok kişi için değerler sisteminin en başında geldiğini ortaya koymaktadır. Kadın ve kız çocuğu üzerindeki bir yandan toplumsal, öte yandan ailenin diğer üyelerinin kurduğu baskının sonucu insan haklarının ihlalidir. Anayasanın 17. maddesi kişi dokunulmazlığının altını çizerek, "herkes yaşama ve maddi manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir" hükmünü içermektedir. Bu bağlamda "yaşamın değeri" "can değeriyle" eşitlenmiştir.

Eskiden beri süregelen töre ve namus cinayetleri günümüzde daha açık bir biçimde ve cesaretle toplumda tartışılır hale gelmiştir. Yeni Türk Ceza Kanunu kasten öldürmenin nitelikli hallerini göstererek sıraladığı 82/j maddesinde "töre saikiyle" işlenen cinayetlerin fail/faillerinin ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına çarptırılmasını öngörmektedir. Töre cinayetlerinin önünün kesilmesi için atılmış bu önemli adıma rağmen söz edilen maddede "namus" saikiyle işlenmesi durumuna yer verilmemiş olması beklenen sonuca ulaşmayı engellemiş, cinayetlerin ardı arkası kesilmemiştir.

Ticari Seksin Kapsamı

Ticari seks *karar verme yetisi olan yetişkinler arasında para veya mal karşılığında ve herhangi bir zor kullanma olmadan gerçekleştirilen cinsel hizmet alışverişi* olarak tanımlanabilir. Sokak fahişeliği, eskort hizmetleri, telefon arkadaşlığı hizmetleri, pornografi yıldızlığı, erotik dans ve erotik masaj hizmetleri ticari seks kapsamında değerlendirilir.

Ticari seks biçimleri

Ticari seks, her ülkede farklı biçimlerde sürdürülür. Bazı bölgelerde genelevler, barlar ve belirli sokaklarda para karşılığında cinsel hizmet sunumu söz konusudur. Bu yerlerde bir pazar oluştuğu için genellikle ücretler sabittir.

Ticari seks her ülkede farklı biçimlerde sürdürülür. Bazen özel olarak yapılmış bölmelerde ve araçlar içinde.

Ticari seks, informal biçimlerde de gerçekleştirilebilir. Çoğu kez arada bir yapılan seks işçiliği ile diğer cinsel ilişkiler arasında kesin bir sınır bulunmaz. Bu konumda ilişkiye girenler kendilerini seks işçisi ve müşterisi olarak tanımlamadıkları gibi ücret konusunda da bir kesinlik yoktur. Ev temizliği sonrası cinsel isteklerin yerine getirilmesi ya da para gereksinimi olan genç bir erkeğin yaşlı ve varlıklı bir erkekle ilişkiye girmesi bu konuya örnek olarak verilebilir. Genellikle bu ilişkilerde ücret sabit değildir ve çoğunlukla hediye biçiminde verilir. Bu gibi durumlarda, eğer partnerlerden biri, para ya da hediye alışverişi olmadan cinsel ilişkinin gerçekleşmeyeceğinin bilincindeyse bu ilişki ticari seks kapsamında değerlendirilir.

Ülkemizde olduğu gibi pek çok ülkede ticari seks, formal ve informal biçimlerin bir karışımı olarak sürdürülür. Seks işçiliğinin yasal ya da yasadışı sürdürülme biçimi formal ya da informal olma biçimi ile karıştırılmamalıdır. Her ne kadar yasal seks işçiliğinin daha formal biçimlerde sürdürülmesi beklenirse de yasadışı yerlerde de yerleşik kurallar ve sabit ücretler söz konusu olabilir.

Müşteriler

Seks işçilerinin müşterileri tüm yaş, sınıf ve etnik gruplardan toplumun tüm kesimlerinin bir kesitidir. Uzun yol sürücülere, turistlere, iş için seyahat edenlere, uzun süre eşinden uzak yaşayan erkekler, askerler, denizciler, göçmenler, bekar erkekler seks işçilerinin müşterileri olabileceği gibi, kadınlar da bazen cinsel hizmet karşılığında ücret ödemektedir.

Kimler seks işçiliği yapar

Seks işçileri yaş, ırk ve milliyet farkı gözetmeksizin kadın, erkek ve transgender insanlardan oluşur. Doğup büyüdüğü yerlerde çalışan seks işçileri olduğu gibi başka şehirde ya da ülkede çalışan seks işçileri de mevcuttur. Bazı seks işçileri işlerinden hoşnuttur ancak bazıları seks işçisi olarak çalışmak istemez. Tüm bu farklılıklar sağlık gereksinimlerini farklı düzeylerde etkiler.

Seks işçilerinden bazıları çalışma koşulları üzerinde denetim olanaklarına sahiptir ve bu durum ülkeden ülkeye ve bir ülke içinde de şehirden şehre değişebilir. Seks işçisinin çalışma koşulları üzerinde denetim sahibi olması yaş, etnik özellik, eğitim düzeyi ve seks işçiliğini gönüllü yapması veya zorlanmasına göre farklılık gösterir.

Filmlere de konu olduğu gibi seks işçileri her cinsel kimlikten kişiler olabilir.

Seks işçiliği yapmaya neden olan etken her zaman ekonomiktir: Özellikle az eğitimli kadınlar, göçmenler ve cinsel azınlıklar için seks işçiliği tüm dünyada diğer sektörlere göre daha fazla kazanç getiren bir iş koludur. Çocuklarını büyütme zorunda olan ya da eğitimini tamamlamak isteyen kadınlar için de seks işçiliği bazen tek seçenek haline gelmiş olabilir.

Kadınlar

Seks işçilerinin büyük çoğunluğunu kadınlar oluşturur. Kadın seks işçileri sadece erkeklere cinsel hizmet sunmaz, kadın müşterileri olan seks işçileri de vardır. Kadınlar seks işçiliğini düzenli bir gelir sağlamak için yaptıkları gibi sadece çok paraya gereksinim olduğu zaman çalışan kadınlar da vardır. Kadın seks işçilerinin toplumsal cinsiyetle ilgili önyargılar ve eşitsizlikler nedeniyle şiddete uğrama, sömürülme ve kendi onayları dışında çalıştırılmaları sık rastlanan bir olgudur.

Erkekler

Eşcinselliğin yasaklandığı veya hoş görülmediği ülkelerde bile erkeklere cinsel hizmet sunan erkekler vardır. Erkek seks işçileri tanınmış klüplerde, barlarda, hamam, sauna, masaj salonu, yüzme havuzu hatta sinema gibi eğlence yerlerinde cinsel hizmet sunmaktadır. Erkek seks işçileri tanıştıkları herhangi bir erkekle informal biçimlerle de ilişkiye girebilmektedir. Erkek seks işçilerinin pek çoğu eşcinselliklerini gizleyerek çalışırlar. Genç yaştaki ve özellikle ailelerinden uzak yaşayan erkek seks işçilerinin düzenli olmayan bir biçimde ve para yerine hediye veya yemek karşılığında hizmet sunmalarına sık rastlanır.

Erkek seks işçilerinin cinsel kimlikleri her zaman tartışma konusu olmuştur. Bu kişiler genellikle kendilerini eşcinsel olarak kabul etmezler, kadın arkadaşları olabilir hatta evli olanları bile vardır. Bu kimseler için eşcinsellik, kendi cinsinden bir kimse ile ilişkide bulunuluyor olsa bile pasif konumda olmaktır. "Gay" kimliğinin geliştiği Batı ülkelerinde bu tarz seks işçilerine daha az rastlanır. Cinsel kimlik ile cinsel davranış arasındaki bu ilişkinin ayırt edilebilmesi için genellikle HIV önleme projelerinde "erkeklerle cinsel ilişki kuran erkekler" terimi kullanılmaktadır. Kadınlara cinsel hizmet sunan erkek seks işçileri de vardır.

Travesti ve transseksüel seks işçileri

Transseksüeller biyolojik cinsiyetlerinin kendilerine uygun olmadığına inanan insanlardır. Ruhsal olarak yanlış bir beden içinde yaşadıklarını düşünerek fiziksel olarak da diğer cins özelliklerini kazanmak isterler. Travestiler ise ruhsal, haz almak ya da para kazanmak için karşı cins kılıfına bürünen insanlardır. Ülkemizde olduğu gibi bazı ülkelerde travestiler ticari seksin önemli bir bileşenidir. Pek çok müşteri travesti seks işçisini tercih eder. Travestiler pek çok nedenden dolayı ticari seks sektörünün içindedir. Bunların arasında iş bulmak konusunda uğradıkları ayrımcılık, ailelerinin kendilerini reddetmesi, göç etmek zorunda kalmaları ve ruhsal nedenler önde gelir.

Travesti ve transseksüellerin toplumda cinsel yönelimlerinden dolayı uğradıkları şiddet, ayrımcılık ve dışlama yanı sıra, bazen müşteriler tarafından özel nedenlerden dolayı da şiddet uygulanmaktadır. Bu şiddetin kaynağı genellikle kendisini kadın olarak tanıtan transseksüel veya travesti seks işçisi ile ilişkiye giren müşterinin kendisini aldatılmış hissetmesidir. Aldatılma gerekçesinin temelinde gerçek bir aldanma olabildiği gibi müşterinin girdiği eşcinsel ilişki sonucunda duyduğu suçluluk da olabilmektedir.

Kadın seks işçilerini transgender seks işçilerinden ayıran en önemli özelliklerden biri kadınların seks işçiliği yaptıklarından dolayı çok büyük bir çoğunluğunun pişmanlık ya da utanç gibi ahlaki kaygıları bulunurken, transgender seks işçilerinin genellikle bu tür bir kaygılarının bulunmamasıdır.

Seks işçilerinin partnerleri

Çoğu kez seks işçisinin diğer müşterileri ile kurduğu ilişkiden farklı ve çoğunlukla sevgi unsurunu da barındıran bir cinsel partneri bulunur. Bu partner bazen seks işçisinin kazancına ortak ya da kazancın tamamına el koyan bir kişi ya da resmi olarak evlenmiş eşi de olabilir. Partnerler bazen koruma görevini de üstlenen kişilerdir ancak çoğu zaman olduğu gibi seks işçisine daha fazla para kazanması için baskı ve şiddet uygulayan kişi de olabilir. Seks işçilerinin çoğunun partnerleri ile cinsel ilişkide prezervatif kullanmamaları önemli bir olgudur. Seks işçileri ve partnerlerinin bu konuyu bir güven ifadesi olarak algıladıkları öne sürülmektedir.

Çoğu kez seks işçisinin diğer müşterileri ile kurduğu ilişkiden farklı ve çoğunlukla sevgi unsurunu da barındıran bir cinsel partneri bulunur.

Aracılar ve patronlar

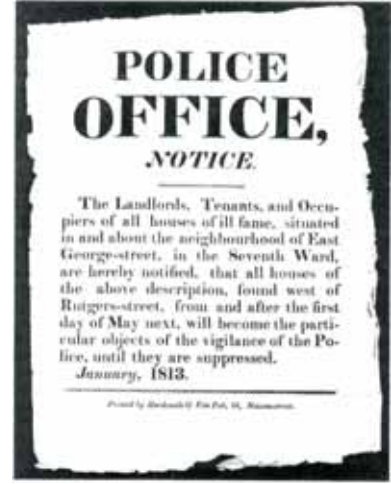
Seks işçisi ile çalıştığı yerdeki aracı ve işyerinin sahibi arasındaki ilişkinin biçimi seks işçisinin çalışma koşullarının niteliğini doğrudan etkiler. İşçi ve işveren ilişkisinin kurulabildiği yerlerde seks işçilerine şiddet uygulanması, sömürülmesi ve zorla çalıştırılmasına daha az rastlanır. Ancak seks işçiliğinin yasadışı olarak yürütüldüğü yerlerde bu ilişkinin yerini çoğu kez baskıcı ve şiddetle sonuçlanabilen ilişkiler yer almaktadır. Transgender seks işçilerinin toplu çalıştıkları yerlerde kadınların çalıştığı işyerlerindeki baskıcı ve şiddet uygulayan patron figürlerine ya da “mama” olarak adlandırılan otoriter kadın modellerine daha az rastlanır.

Yasal Düzenlemeler ve İnsan Hakları

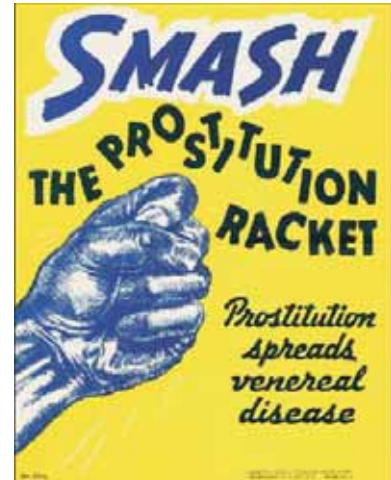
Seks işçiliği birçok ülkede ya bütünüyle yasaklanmış ya da belirli kısıtlamalara tabi durumdadır. Eşcinsellikle ve kamu düzeni ile ilgili yasal düzenlemeler de seks işçilerinin aleyhine kullanılabilir. Yasaların uygulanması bölgeden bölgeye farklılıklar gösterebildiği gibi zaman içinde uygulanma biçimleri de değişebilmektedir. Bazı ülkelerde yasalar çok baskıcı olmasına karşın uygulama toleranslı olabilir. Bir kısım ülkelerin yasaları ise çok katı olmamasına karşın uygulama baskıcı bir nitelik alabilir.

Ülkelerin ticari seks ile ilgili yasaları incelendiğinde üç grup yasal düzenleme biçimi göze çarpmaktadır:

1. **Düzenleyici (regulatory) yasalar:** Sadece belirli koşullarda çalışıldığı takdirde seks işçiliğinin ceza yasası kapsamı dışında değerlendirildiği sistemdir. Genellikle kadın seks işçilerinin düzenli sağlık kontrollerine tabi tutularak devlet tarafından ruhsatlandırılan genelevlerde çalıştırılması bu grup dahilinde değerlendirilebilir. Örneğin Türkiye ve Yunanistan'da seks işçiliği yasaları düzenleyici niteliktedir.
2. **Yasaklayıcı (abolitionist) yasalar:** Bu tür yasaların genel olarak gerekçesi seks işçiliğinin ahlaki açıdan reddedilmesidir. Seks işçilerinin çalışmasının yasaklanması (*prohibition*) ve seks işçilerinin cezalandırılması (*punishment*) biçiminde uygulamalar olduğu gibi, seks işçilerine bir ceza öngörmeyen ancak seks işçilerine şiddet uygulayan ve sömüren kişilerin cezalandırılmasını (*criminalization of prostitution-related offences*) öngören uygulamalar da vardır. Örneğin Körfez ülkelerinde ve ABD'nin pek çok eyaletinde seks işçiliği yapmak yasaktır ancak Batı Avrupa, Hindistan, Güney Doğu Asya, Kanada ve Latin Amerika ülkelerinin pek çoğunda seks işçiliği yapmak suç değildir. Müşteri bulmak, reklam yapmak, seks işçisinin gelirin el koymak, fuhuş için yer temin etmek, fuhşa yönlendirmek ve seks işçilerinin bir yerden bir başka yere gitmesini sağlamak benzeri eylemler ceza yasası kapsamında değerlendirilir. Son yıllarda İsveç'in müşterileri de cezalandıran yasal düzenlemesi ilgi çekmiştir. Ülkemizde kayıt dışı ticari seks için uygulanan ceza yasası maddelerinin yasaklayıcı nitelikte olduğu ileri sürülebilir.
3. **Yasallaştıran ve suç olmaktan çıkaran (decriminalization) yasalar:** Son yıllarda giderek artan bir biçimde seks işçiliğinin ceza yasası kapsamından çıkartılmasını savunan, hatta seks işçilerine aracılık eden kişilerin de uygulamalardan yararlanmasını isteyen görüşler seslerini duyurmaya başlamıştır. Seks işçilerinin örgütlü olarak kurumsallaşabildiği ülkeler başta olmak üzere bu görüşün giderek ağırlık kazanmasının bir nedeni, seks işçilerine yönelik HIV/AIDS önleme programları aracılığıyla seks işçilerinin sorunlarının sosyal çalışmacılar tarafından daha yakından gözlenebilmesi ve giderek daha fazla sayıda seks işçisinin sömürü koşulları dışında çalışma olanağı elde edebilmesidir. Bu görüşün savunucularına göre seks işçilerinin en önemli sorunu, toplum içindeki seks işçiliğine karşı olan ya da seks işçilerine acıyarak yaklaşan önyargılardan kaynaklanan ayrımcı, dışlayıcı ve suçlayıcı politikaların toplumda egemen olmasıdır. Seks işçilerine mağdur olarak yaklaşan politik görüş, seks işçilerini kurtarılması gereken cinsel şiddet mağdurları olarak görerek seks işçiliğini bir bütün olarak sonlandırmak

19. yüzyıldan itibaren fahişeleri toplu halde izolasyona zorlayan ve ayrımcılık uygulayan yasalar gündeme gelmiştir.

Fahişeler her zaman cinsel yolla bulaşan hastalıkları yaymakla suçlanmıştır.

istemektedir. Bu politikaların bir sonucu olarak uygulanmaya başlanan yasalar seks işçilerinin çalışma koşullarının daha da kötüleşmesiyle sonuçlanmaktadır.

Fahişelerin cinsel yolla bulaşan hastalıkların yayılmasında rol oynayan önemli gruplardan biri olduğunun anlaşılması, 19. yüzyıldan itibaren fahişeleri toplu halde izolasyona zorlayan ve ayrımcılık uygulayan yasaların gündeme gelmesiyle sonuçlanmıştır. 20. yüzyılın ortasına kadar tüm dünyada fuhuş *düzenleyen* görüşler ve yasalar etkin olmuş, fahişeler toplu olarak denetlenebilir mekanlarda çalışmaya zorlanmışlar ve bu doğrultuda yapılan yasal düzenlemeler fahişelerin yaşamlarını bir kat daha zorlaştırmıştır.

20. yüzyılın başlarında “beyaz kadın ticareti” ne bir tepki olarak fuhuş sektörü yeniden gözden geçirilmiş ve giderek ağırlıklarını artıran feminist ve insan hakları merkezli görüşler seks işçiliğinin *yasaklanması* yolunda girişimlerin etkili olmalarını sağlamıştır. Bu bakış açısına göre fuhuş, bir cinsel şiddet biçimidir ve tüm fahişeler cinsel şiddet mağdurudurlar. Ayrıca fuhuş, insanların seks sektöründe köle olarak kullanılmasını kolaylaştırmaktadır. Bu nedenle fuhuş yasaklanmalı ve cinsel kölelik son bulmalıdır. 20. yüzyılın ortasından itibaren çoğu ülkede düzenleyici fuhuş yasaları kaldırılmış, yerine yasaklayıcı yasalar konmuştur.

Yirminci yüzyılın son çeyreği fuhuş açısından iki önemli olguya tanıklık etmiştir. Bu olgulardan bir tanesi 80'li yılların başında AIDS salgınının başlaması ve diğeri Sovyetler Birliği'nin dağılmasıdır. Sovyetler Birliği'nin dağılması Doğu Avrupa ve Orta Asya'daki eski Sovyetlerde toplumsal açıdan yıkımlara neden olmuş ve bu ülkelerden dünyanın hemen hemen her köşesine bir kadın göçü başlamıştır. Bu kadınların büyük bir bölümü fuhuş sektöründe çoğu kez kölelik koşullarında çalıştırılmakta ve “insan ticareti mağduru” olarak tanımlanmaktadır. Fuhuşa olan talebin “insan ticareti” olgularını artırdığını ileri süren görüş taraflıları fuhuş sektörüne yeniden kısıtlamalar getirmeyi istemekte ve fuhuş sektöründe yeni kısıtlayıcı düzenlemeler gündeme gelmektedir.

Yasal Düzenlemelere Ülke Örnekleri

Avustralya'yı oluşturan sekiz eyaletin her birinin fuhuş yasası farklıdır. Bazı eyaletlerinde yasal olarak genelevlerin açılmasına izin verilmektedir ve seks işçileri çalışma ve insan haklarından yararlanmaktadır. Bazı eyaletlerde ise yasaklayıcı yasalar yürürlüktedir. Bu ülkedeki seks işçileri fuhuşun yasallaşmasını savunmaktadır ancak damarıçi madde bağımlısı seks işçileri yasal çalışma hakları olmadığı için sağlıksız koşullarda çalışmayı sürdürmektedir.

Brezilya'da seks işçisi olmak suç değildir ancak genelev çalıştırmak, fuhuş için yer temin etmek, çocukları fuhuşa teşvik etmek ve seks işçisinin gelirene el koymak suç teşkil etmektedir. Kadın seks işçileri arasında şiddete uğrayanlar olmasına ve devlet tarafından korunmamalarına rağmen genellikle hoşgörü gösterilmektedir.

Sağlık Kontrolü, Rue des Moulins (1894)
Henri Toulouse-Lautrec

Kanada yasaları da benzer biçimde seks işçiliğini cezalandırmamakta ancak zorlama, gelire el koyma, reklam yapma ve yer temin etme gibi eylemleri suç kabul etmektedir.

Danimarka'da gelirin tümü seks işçiliğinden kazanılmadığı takdirde seks işçiliği suç kapsamında değerlendirilmemektedir. Seks işçilerinin gelirlerine el koymak ve fuhuş için kadın temin etmek suçtur. 1973 yılında reklam yapmak serbest bırakıldığı için sokak fahişeliği neredeyse sona ermiştir.

Almanya'daki yasalar eyaletlere göre farklılık göstermektedir. Bazı eyaletlerde genelevlerin çalıştırılmasına resmi olarak izin verilmekteyse de seks işçilerinin iş yasalarından yararlanmalarını sınırlayan düzenlemeler mevcuttur. Çoğu kadın yasal sistemin dışında çalışmayı tercih etmektedir. Erkek seks işçilerine uygulanan yasal kısıtlamalar daha azdır.

Yunanistan'da seks işçiliği yasalarla düzenlenmiştir. Kadınların seks işçisi olarak çalışması için, ülkemizde olduğu gibi kayıt altına alınmaları ve düzenli sağlık kontrolü yaptırılmaları gerekmektedir.

Hindistan'da geleneksel kast fahişeliği dahil ticari seks işçiliğinin tüm türlerini yasaklayan yasalara rağmen seks işçiliği ve insan ticareti çok yaygındır ve seks işçileri çok zor koşullar altında yaşamaktadır.

Kenya yasalarında seks işçiliği yer almamaktadır. Seks işçilerine karşı polis şiddeti çok yaygın olup partner değiştiren kadınlar bile seks işçisi olarak etiketlenilebilmektedir.

Hollanda'da seks işçiliği yasaldır, seks işçileri vergi öder ve yerel düzenlemelere tabidir. Yaygın inancın aksine, seks işçileri çalışma yasalarından tam olarak yararlanamamakta ve toplumsal dışlamaya uğramaktadırlar. Son yıllarda yabancı seks işçilerinin yasal mekanlarda çalışmaları yasaklanmıştır ve bu durumun yabancı seks işçilerinin yaşam koşullarını zorlaştırdığı ve insan ticareti mağduru olma risklerini artırdığı ileri sürülmektedir.

İsveç'te yeni bir düzenleme ile seks işçilerinin müşterilerine de ceza verilmektedir. İnsan ticareti ile mücadele eden örgütlerin çok desteklediği bu uygulamanın seks işçileri örgütleri tarafından fuhşu yer altına ittiği gerekçesiyle desteklenmediği bilinmektedir.

Yasaların Seks İşçileri Üzerindeki Etkileri

- Seks işçileri hastalık sigortası, işsizlik tazminatı, işgörmezlik tazminatı gibi çalışma güvencelerinden yoksun oldukları gibi, şiddete karşı da korumasızdırlar. İşyerleri genellikle sağlık ve güvenlik açısından yasal düzenlemelere tabi değildir.
- Seks işçileri tutuklanmamak için çok sık yer değiştirirler ve saklanmak zorunda kalırlar.
- Yasadışı ortamlarda daha çok bulunmak zorunda kalırlar.
- Polis tarafından uygulanan baskılar kendilerine güvenlerini azaltır.
- Fuhşun gizli olarak sürdürüldüğü yerlerde fuhş yapıldığının izlerini ortadan kaldırmak amacıyla genellikle prezervatif kullanımına izin verilmez.
- Müşterilerin de cezalandırıldığı durumlarda fuhş gizli yapılmak zorunda olduğundan, seks işçisinin güvenli cinsel ilişki için pazarlık şansı ortadan kaldırılmaktadır.
- Seks işçilerine uygulanan şiddet, polis ve mahkemeler tarafından yeterince ciddiye alınmamaktadır.
- Üçüncü kişilerin seks işçileri ile ilişkisini yasaklayan düzenlemeler, seks işçilerinin kendilerini daha güvenli hissedecek yerlerde çalışmalarını engellemektedir. Seks işçileri bu durumda kendileri için daha tehlikeli olabilecek yalnız çalışmayı tercih etmektedir.
- Seks işçileri beslenme, kira ve diğer hizmetler için daha fazla ücret ödemek zorunda kalmaktadır.

Türkiye'de Yasalar ve Seks İşçiliği

Seks işçiliğini ve seks işçilerinin haklarını düzenleyen, hak ihlallerini ve suç oluşturan durumları saptayan Türkiye'nin de kabul ederek onayladığı uluslararası sözleşmeler ve ulusal yasalarda konuyla ilgili maddeler vardır. Anayasanın 90. maddesine 07.05.2004 gün ve 5170/7 sayılı kanunla, "usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası anlaşmaların kanun hükmünde olduğu ve bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddia edilemeyeceği hususu eklenmiştir". Görüldüğü üzere, taraf olduğumuz uluslararası sözleşmeler ulusal mevzuat niteliğindedir ve hükümlerini yerine getirmek yasal zorunluluktur. Söz konusu yasal düzenlemeler insan haklarına, kişiliğine, onuruna saygıyı; işkence ve küçük düşürücü davranışlardan kaçınmayı, kadın-erkek eşitliğini geçerli kılmayı, ayırım gözetmemeyi, tüm taraf ülkelerinden talep ederek onları bu yönde yükümlü kılmaktadırlar. Çağdaş uygar bir toplumun temeli insan haklarıdır.

İnsan Haklarına İlişkin Uluslararası Yasalar

- 1948 BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
- İşkence ve Küçük Düşürücü Muamelelerin Önlenmesine Dair Birleşmiş Milletler ve Avrupa Sözleşmeleri
- BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme (CEDAW)

Ticari “Seks Mağduru Çocuklar” a ilişkin Uluslararası Sözleşmeler

İncinebilir (*vulnerable*) olanlar, bir toplumun genel nüfusu içinde özel bakım ve özen gösterilmeye muhtaç kesimlerdir. Çocuklar genel nüfusun incinebilir kesimlerinden biridir. Nitekim, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin önsözünde çocukluk döneminde olanların bedensel ve zihinsel açıdan tam erginliğe ulaşmamış olmaları nedeniyle incinebilir oldukları ve bunun için de özel bakım, güvence ve korunmaya gereksinimleri bulunduğu işaret edilmektedir. İncinebilir çağdaki bir çocuk yüksek risk altındadır. Fuhuş sektöründe sömürülüyor olması onu iki misli risk altına sokmaktadır.

20. yüzyılın ikinci yarısından bu yana çocuk hakları ya da genel anlamda insan haklarına uluslararası alanda yapılan vurgu, çocuğun satışını, cinsel istismarını, fuhuş amacıyla ve/veya pornografik malzeme olarak sunumunu, onun köle benzeri uygulamalara tutsak edilmesini önlemek üzere çeşitli yasal düzenlemelerin tasarlanıp, kabul edilerek yürürlüğe konmasına yol açmıştır. Gösterilen çabaların gerisinde, toplumsal yaşamda kişisel, ahlaksal, politik denetlemenin farklı biçimlerde belirmesinin ve sonunda çocukluk döneminin kişiliğin gelişim sürecindeki önemini ayırdına varılmasının ağırlıklı yeri olduğu gözden kaçmamalıdır.

- Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (BMÇHS) (1989)
- Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) 182 Sayılı Konvansiyonu: Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimlerinin Yasaklanması ve Sonlandırılmasına İlişkin İvedi Eylem Hakkında Sözleşme (1999)
- Çocuk Hakları Sözleşmesine Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fuhuşu ve Çocuk Pornografisi ile ilgili İhtiyari Protokol (2000)

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (BMÇHS):

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (BMÇHS), “insan hakları” kapsamına giren sürece uyum sağlayacak biçimde kaleme alınarak 20 Kasım 1989'da BM Genel Kurulu'nda kabul edilmiştir. Sözleşme, iki ülke dışında, tüm dünya ülkeleri tarafından kabul edilen, günümüzde en geniş çerçevede onay gören uluslararası yasal düzenlemedir. 1990'da New York'taki Dünya Çocuk Zirvesi süresinde sözleşmeyi imzalayan Türkiye, 1994'te Parlamento'da inceleyip kabul etmiş, 27 Ocak 1995'te yürürlüğe konmak üzere Resmi Gazete'de yayınlamıştır.

Sözleşme kapsamındaki maddeler çocuğun yaşama, gelişme, korunma ve katılma hakkı olarak dört ana başlık altında toplanmaktadır. Her ne kadar sözleşmenin tüm maddeleri ilgili olsa da çocuğun “cinsel sömürüden” korunması hususunu doğrudan düzenleyen BMÇHS'nin 34. maddesidir.

BMÇHS md. 34: “Taraf devletler fuhuş ve pornografi dahil çocuğu her türlü sömürü ve suistimalden koruyacaktır.”

BMÇHS'nin bir sonraki 35. maddesi: “Taraf Devletler her ne nedenle ve biçimde olursa olsun çocukların kaçırılmaları, satılmaları, fuhşa zorlanmalarını önlemek için ulusal düzeyde ve ikili ve çok yanlı ilişkilerde gereken her türlü önlemleri alırlar”, demek suretiyle çocuğun fuhşa zorlanmasının önüne geçilmesini emretmektedir.

Çocuğun seks işçisi olarak cinsel sömürüsü ve mağdur edilmesinin aynı zamanda fiziksel ve duygusal sömürüyü de içerdiği belirtilmiştir. O halde BMÇHS'nin 36. maddesi de konumuzla doğrudan ilintilidir.

BMÇHS md 36: “Taraflar devletler çocuğun esenliğine herhangi bir biçimde zarar verebilecek başka her türlü sömürüye karşı onu koruyacaktır.”

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) 1999 tarihinde Cenevre'de kabul edilip onayladığı 182 sayılı “Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimlerini Yasaklamak ve Ortadan Kaldırmak İçin İvedi Eylem Hakkındaki Sözleşme” taraflar devletleri çocuğun sağlığını ve güvenliğini olumsuz yönde etkileyecek, ahlaksal yönden yozlaşma sonucunu doğuracak olan çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerini önlemek için çaba göstermeleri yönünde yükümlü kılmaktadır. Sözleşmenin 3. maddesinde kölelik ve köle benzeri uygulamalar sıralanmaktadır.

ILO Konvansiyonu 182, md. 3

- Kölelik ve Köle Benzeri Uygulamalar
 - Çocuğun Satışı
 - Çocuğun Borçlandırılarak Bağlı Kılınması
 - Fuhuş Amacıyla Sunumu
 - Alışverişe Konu Edilmesi
 - Pornografik Malzeme Olarak Kullanımı

Ulusal Mevzuatta İlgili Hükümler

Ülkemizde seks işçiliği konusundaki yasal düzenleme, devlet tarafından ruhsatlandırılmış genelevlerde kayıtlı seks işçilerinin (genel kadınların) çalışmasını öngören bir özellikte olduğu için “düzenleyici” niteliktedir. Bu konuda Anayasa'mızdan başlayarak ilgili Yasa ve Tüzükler gözden geçirilecektir.

Anayasa

Objektif hukuk piramidinin tepesinde yer alan Anayasanın 58. maddesi gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlık ve cehaletten korumak üzere önlem alması için devleti yükümlü kılmaktadır. Özellikle ticari seks sektöründe mağdur edilen çocuk ve gençlerin ayrıca içki ve madde bağımlısı olma riski çok yüksektir. O halde, çocuk ve gençler bu yönden Anayasanın koruma şemsiyesi altındadırlar. Ayrıca BMÇHS md. 33: “Taraflar Devletler çocukları uyuşturucu ve psikotrop madde kullanımından korumak için uygun önlemler alır.” demek suretiyle Anayasanın ilgili maddesiyle koşut (paralel) çizgidedir.

Türk Ceza Kanunu

Haziran 2005'te yürürlüğe giren yeni Türk Ceza Kanununun “Fuhuş” başlığını taşıyan 227. maddesi çocuk veya yetişkin bir kimseyi fuhşa özendirip, bunun yolunu kolaylaştıran, barındıran ve insan ticareti yoluyla ülkeye sokan, fuhşa sürükleyen kişilerin eylemlerini “suç” saymakta ve cezalandırmaktadır.

Hile, tehdit, cebir yolu ile bir kimsenin çaresizliğinden yararlanarak, bir kimseyi fuhuş yapmaya sürükleyen kişiler ile, söz konusu eylemlerin eş, ana-baba, kardeş, eşin ana-babası ya da bir kimseyi yasal açıdan koruma görevini üstlenmiş olanlar tarafından yaptırılması durumunda ise ağırlaştırıcı cezalar verilmesini öngörmektedir.

Özetlenecek olursa; yasa koyucu tek başına fuhuş yapmayı “suç” saymamaktadır; bireyi fuhşa sunmak, çalıştırmak, çıkar sağlamak için onu “meta” gibi kullanarak mağdur etmek “suç”tur.

TCK md. 77

- c) İşkence, eziyet ve köleleştirme,
- f) Cinsel saldırıda bulunma, çocukların cinsel istismarı,
- g) Zorla hamile bırakma,
- h) Zorla fuhşa sevk etme

fiillerini “insanlığa karşı işlenen suçlar” kapsamında değerlendirmekte ve buna göre cezalandırmaktadır.

TCK md. 80

İnsan Ticareti ana başlığı altındaki TCK'nun 80. maddesinde 5560 sayılı Kanunla 06.12.2006 tarihinde değişiklik yapılarak zorla çalıştırma, hizmet ettirerek esarete tabi kılma eylemlerine “fuhuş yaptırma” da eklenmiştir.

İnsan ticareti; bireyin bir yerden başka bir yere götürülmesi, zorla çalıştırılması, fuhuş yapmaya zorlanması, tutsaklığa eşit muamelelere maruz bırakılmasıdır. İnsan ticareti yoluyla bir kimseyi sınır ötesi taşıyanların, uygulamada çoğunlukla ülkeye soktukları bireylerin (genellikle kadınlar) çoğu kez pasaportlarını ellerinden alarak, saklayarak, kendilerine karşı borçlandırarak (çoğu kez Dolar bazında) bir ev ya da otelde fuhuş yapmaya zorladıkları saptandığından, ilgili maddeye “fuhuş yaptırma” hususunun eklenmesi gereği doğmuştur.

Yakın geçmişte, ülkeye insan ticareti yoluyla getirilip tutsak edilen, zorla fuhuş yaptırılan yabancı uyruklularla ilgili kurtarma operasyonları ve gereken resmi işlemlerin tamamlanarak sınırdışı edildikleri medya aracılığıyla kamuoyuna yansıtılmıştı. Söz konusu kişiler daha çok Moldova, Ukrayna, Romanya, Kırgızistan, Özbekistan, Gürcistan'dan fuhuş yapmak üzere bilerek ya da kandırılarak getirilip yasal olmayan yollardan ülkeye sokulanlardır.

Pasaport Kanunu

Pasaport Kanununun 8. maddesi bulaşıcı hastalığı olanların, fahişelerin ve kadınları fuhşa sevk ederek geçinmeyi meslek edinenlerle, beyaz kadın ticareti yapanların Türkiye'ye girmelerini yasaklamaktadır. Fuhuş yaptıkları polis baskınıyla ortaya çıkarılarak sınırdışı edilenlerin tekrar ülkeye girişleri yasaktır. Yakalandıklarında, daha önce parmak izleri alındığından, yeniden giriş yapmaya çabalayanlar parmak izlerinden yakalanmaktadır.

Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu

Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu 5/B maddesi yabancı memleketlerden Türkiye'ye kaçanlarla memleket dışına çıkarılanların parmak izlerini ve fotoğraflarını almaya polisi yetkili kılmaktadır. Aynı maddenin D paragrafında ise polise, fuhuş ve fuhuş yüzünden bulaşıcı hastalıklarla mücadele nizamname ve talimatnameleri hükümleri uyarınca kendilerine “umumi ev sahibi”, “birleşme yeri sahibi”, ve “umumi kadın” adı verilenlerle, alışkanlık ya da çıkar kastıyla kendilerini başkalarının zevkine terk edenlerin, fuhuş aracılık edenlerin, beyaz kadın ticaretiyle meşgul olanların ve umumi kadın patronlarının da parmak izlerini ve fotoğraflarını alma yetkisi veriliyor.

Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu Madde 8/C

Polisin kat'i delil elde etmesi halinde mevzuata aykırı faaliyet gösteren genelevler, birleşme yerleri ve fuhuş yapılan yer ve evleri mahallin en büyük mülki amirinin emriyle faaliyetten men edilir/kapatılır.

Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu Madde 12/2:

18 yaşından küçük olanların korunması ile ilgili madde: Yasal istisnalar dışında eğlence, oyun, içki vb. amaçlı umuma açık ve açılması izne bağlı yerlerde 18 yaşından küçükler çalıştırılmaz. Bar, pavyon, gazino, meyhane gibi içkili yerler ile kiraathane ve oyun oynatılan benzeri yerlere yanlarında veli ve vasileri olsa bile 18 yaşını doldurmamış küçüklerin girmesini polis men eder.

Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu 1934 yılında yürürlüğe girmiştir. Birçok maddesi hızla değişen günümüz koşullarına uygun olmadığı, güncelliğini yitirdiği için değiştirilmiş ve kaldırılmıştır. Halen polis görev ve yetkilerini belirleyen çağdaş bir yasa düzenlenmesi için bir tasarının hazırlık çalışmaları sürmektedir.

Umumi Hıfzısıhha Kanunu

Birinci maddesi “Memleketin sıhhi şartlarını ıslah ve milletin sıhhatine zarar veren bütün hastalıklar veya sair muzır amillerle mücadele etmek ve müstakbel neslin sıhhatli olarak yetişmesini temin ve halkı tıbbi ve içtimai muavenete mazhar eylemek umumi Devlet hizmetlerindedir” olarak başlayan Umumi Hıfzısıhha Kanunu 1930 yılında yürürlüğe girmiştir.

Kanunun Üçüncü bölümü “umumi kadın” lar hakkındadır. Kanun, Sağlık (ve Sosyal Yardım eski adıyla) ve İçişleri Bakanlıklarının bir tüzük yayımlayarak cinsel yolla bulaşan enfeksiyonların önlenmesi amacıyla “umumi kadınlar ve evlerin” uyması gereken kuralların saptanmasını gerekli görmüştür.

Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklar Tüzüğü

Umumi Hıfzısıhha Kanunu’na dayanılarak yayımlanan ilk tüzük, 1933 tarihinde yürürlüğe giren “Fuhuş Yüzünden Bulaşan Hastalıklarla Mücadele Nizamnamesi” dir. Bu nizamname 1961 yılında yenilenmiş ve “Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü” adını almıştır.

Tüzük 1960’lı yıllarda çıkarıldığı biçimi ile çok az bir değişiklikte günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. Tüzüğün 1973 yılında bazı maddeleri yürürlükten kaldırılmış ve eklemeler yapılmış olsa da, 1800’lü yıllarda dünyada başlayan düzenleyici mevzuatın halen yürürlükte olan nadir örneklerinden birini oluşturmaktadır. Tüzüğe göre fuhuşla ilgili idari işleri illerde valilikler tarafından oluşturulan “Fuhuşla Mücadele Komisyonu” yürütür. Komisyonun amacı fuhuşu denetlemek, fuhuş nedeniyle bulaşan zührevi hastalıkların yayılmasını ve bu yüzden amme düzeninin bozulmasını engellemektir. Komisyonun temel sorumluluk alanları şunlardır:

- Genelevlerin açılmasına karar vermek ve ruhsatlandırmak,
- Genel kadın olarak tanımlanan seks işçilerinin kayıt altına alınmasını sağlamak,
- Genel kadınların düzenli sağlık muayeneleri olmalarını sağlamak,
- Tek başına fuhuş yapılan birleşme evlerini ruhsatlandırmak.

Tüzüğe göre genel kadın, seks işçiliğini alışkanlık haline getirmiş, 21 yaşını bitirmiş, evli olmayan, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı kadındır. Bu kadınlar seks işçiliğine devam etmek için “vesika” almak (tescil edilmek) zorundadır. Genel kadın olarak tescil edilen kadınlar haftada iki kez muayene olmak koşulu ile komisyon tarafından ruhsatlandırılmış “genelev” lerde çalışmak zorundadır. 21 yaşından küçük ve 18 yaşından büyük olanlar ve komisyon tarafından kaydı uygun görülmeyenler “sağlık tedbiri uygulanacak kadın” kapsamında değerlendirilirler. Bu seks işçileri genelevlerde çalışamazlar ve on günde bir muayene olmak zorundadırlar. Tüzüğün kapsamında olan birleşme evleri, tek başına fuhuş yapılmasına olanak sağlayan yerlerdir ancak uygulamada ruhsat verilen yer bulunmamaktadır.

Tüzüğün önemli bir bölümü genelevlerin ruhsatlandırılması ve muayenelerin yapılma biçimine ilişkindir. Okul, cami benzeri yerlerin yakınlarına genelev açılmayacağı gibi genelevlerde içki satışı ve küçüklerin genelevlere kabul edilmesi yasaktır.

İffetli Kadın Genel Kadın Ayrımı

Öncelikle tüzükte yer alan iki kavram üzerinde biraz daha durmak yerinde olur. Biri “kadın” ikincisi “namus” olan bu iki kavramın tüzükte yer alması toplumun genel bakış açısını da yansıtmaları açısından önemlidir. Tüzüğün başlığı dışında birçok değişik madde içinde “kadın” kavramı yinelenerek yer almaktadır. Şöyle ki;

- “genel kadın”
- “kadını fuhşa sürükleyen sebepler”
- “21 yaşını bitirmemiş kadın ve kızlar”
- “genel kadın olarak tescil edilenler”
- “tek başına fuhuş yapan kadınlar”
- “fuhuş sanat ve geçim vasıtası yapan kadınlar” vb. ifadeler.

Birçok yerde “kadın” sözcüğünün geçmesinin yanında bir de tüzüğün 20. maddesine baktığımızda;

“Mükerreren ve birçok erkekle münasebette bulunması dolayısıyla birçok kadın fuhuş sanat edindiğinden...”

ifadesi seks çalışanının kadın, ilişkiye girdiği kişininse erkek olduğu yönündeki toplumun belleğinde yer etmiş varsayım paralelinde bir düzenlemenin yapılmış olduğunu düşündürmektedir.

Tüzüğün aynı 20. maddesinde komisyonun öncelikli görevinin, kadını fuhşa sürükleyen sebepleri araştırarak, onun tekrar “namuslu bir hayata” dönmesini sağlayacak önlemleri düşünmek olduğu işaret edilmektedir. “Namuslu bir hayata geri dönmesi” ibaresi tersinden değerlendirildiğinde seks çalışanının namuslu olmayan bir yaşam sürdürdüğü ifade edilmekte, bu da kendisi hakkındaki toplumun “kötü kadın”, “iffetsiz” imgesini (imaj) pekiştirmektedir.

“Namus” kelimesinin sözlük anlamı; dürüstlük, doğruluk, iffet, halk arasında saygınlığını korumak; “namusuyla yaşamak” sözünün karşılığı ahlak ve onuruna bağlı yaşamak şeklinde açıklanmaktadır. O halde toplumun da seks çalışanını etiketlemesini, dışlamasını, soyutlamasını eleştirmeli miyiz? O, toplumda geçerli ahlak kurallarını çiğneyerek kendisine saygılı davranılmasını talep etme hakkını yitirmiş midir? Seks çalışanını bir birey olarak acaba doğru ve dürüst davranamaz mı? Üçüncü kişilerin seks çalışanına bakış açısı, konunun ayrıntılarının ayırdına varılmadan yüzeyde yapılmış değerlendirmelere dayanmaktadır. Böylesine tek yanlı yargılamalar, bireyin hangi nedenlerle yaşam koşullarının zorlaması ya da zorlanmalarla bu alanda çalışmak durumunda kaldığını düşünmeden yapılmaktadır. Unutulmaması gereken bir husus ta; baskı yapmanın, şiddet göstermenin, şiddete yol açmasıdır. Ötekileştirilen, soyutlanan, marjinalleştirilen kişinin, kendisine yapılabilecek farklı biçimlerde tepki gösterme olasılığı yüksektir.

Herkes “ayrım gözetilmeksizin” kanun önünde eşittir. (Anayasa madde 10, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Bildirgesi) Toplumda bireylerin tümüne “empatiyle” yaklaşmak, “insan merkezli” eşit davranmak emri hukukun sözü (lafzı) ve ruhunda yer almaktadır. Aksi halde “herkes haklı ama ben daha haklıyım” anlayışı geçerli olacaktır.

Tüzüğün Uygulanmasında Sorunlar

Türkiye’de ruhsatlı olarak çalışan 56 genelev bulunmaktadır ve bu genelevlerde yaklaşık 3.000 kadar seks işçisi çalışmaktadır. Sağlık tedbiri kapsamındaki seks işçileri (seks işçiliği yaptığı saptanan ancak tescil edilmeyen) dahil toplam kayıtlı seks işçisi sayısı ise yaklaşık 15.000 kadardır. Buna karşın Türkiye’deki kadın ve transgender (travesti ve transseksüel) seks işçilerinin sayısının 100.000 civarında olduğu ifade edilmektedir. Diğer bir deyişle 85.000 seks işçisi yasadışı (tüzüğün tanımı ile gizli) çalışmaktadır. Bu toplama sayıları giderek artmakta olan yabancı seks işçileri dahil değildir. Ayrıca sayıları yabancı seks işçileri kadar olmamasına ve lokal özellik göstermelerine karşın erkek seks işçileri de bu sayıya dahil edilmemiştir. Başta İstanbul olmak üzere onbinlerce seks işçisi sokak ve caddelerde, özel randevu evlerinde, masaj salonlarında, bar, gece kulübü ve pavyon benzeri mekanlarda hatta otobüs ve minibüslerde çalışmaktadır.

İstanbul dahil olmak üzere pek çok ilde seks işçiliği yapmak için müracaat eden ya da yasadışı fuhuş yaparken yakalanan seks işçilerinin tescili yapılmamaktadır. Bu nedenle İstanbul’da kayıtlı seks işçisi sayısı çok azalmıştır ve genelevde 126 kadın çalışmaktadır. Çok az ilde yeni kayıt yapılmaktaysa da bu illerden İstanbul dahil olmak üzere diğer illere nakil konusunda zorluklar yaşanmaktadır.

Yasal olarak genelevlerde çalışmak sadece kadınlar için olanaklı olduğundan travesti ve transseksüel seks işçilerinin çalışmaları yasaktır. Transseksüel seks işçileri ancak cinsiyet değiştirme operasyonu sonrası genelevlerde çalışabilirler.

Geçmişte genelevlerde çalıştırılan kadınların pek çoğu kandırılmış ve zorla fuhuş yaptırılan kadınlar olmasına karşın son yıllarda kendi onayları dahilinde çalışan seks işçileri özellikle İstanbul Genelevinde çalışanların çoğunluğunu oluşturmaktadır. Kadınların zorla çalıştırılmasına olanak sağlayan borçlandırma, şiddet uygulama ve tehdit benzeri uygulamaların büyük ölçüde ortadan kalktığı bildirilmektedir. Bu nedenle seks işçiliği için elverişli yerler olma konumunu kazanan genelevlerde çalışmak isteyen seks işçilerinin Fuhuşla Mücadele Komisyonları tarafından tescil edilmemesini anlamak zordur. Benzer biçimde komisyonlar yeni genelev açılışlarını da onaylamakta isteksiz davranmaktadır.

Tek başına fuhuş yapmaya olanak veren ve birleşme evi olarak adlandırılan mekanlar geldiğimiz noktada çok önem kazanmasına karşın fuhuşla mücadele komisyonları tarafından ruhsat verilmemektedir. Birleşme evleri sokakta yasadışı olarak çalışmak istemeyen seks işçileri için elverişli bir alternatif olabilir.

Genelevlerin İstanbul'daki önemli sorunlarından biri, yabancı seks işçiliği ve özel randevu evleri ile rekabet etmedeki yetersizlikleridir. Genelevlerde içki ve eğlence yasaktır. Müşterilerin cinsel ilişki yanı sıra eğlence de taleplerinin olduğunu ileri süren genelev sahipleri, işlerinin eskisi gibi yürümediğinden şikayetçidir. Benzer şikayetler seks işçileri tarafından da ifade edilmektedir. Ayrıca zaman zaman evlerin dış ortamdan soyutlanmasını amaçlayan tedbirlere başvurulmaktadır. Bunların arasında evlerin bir anlamda vitrini olan alt kat camekanlarının buzlu cam ile kaplanması ya da boyanması gibi tedbirler sayılabilir. Seks işçilerinin bazıları ailelerinden gizli olarak çalıştıklarını vurgulayarak bu uygulamaya karşı çıkmaktadır. Camekanlı ortamda çalıştıklarında kalabalık arasında bir tanıdıklarına rastladıklarında kolayca gizlenmelerinin mümkün olduğunu ileri süren seks işçileri camların kaplanmasıyla güvenliklerinin tehlikeye gireceğini bildirmektedir.

Ülkemizdeki yasal sistemin olumlu yönleri olduğu gibi olumsuz yönlerinin de olduğundan bahsedilebilir.

- Genelevler seks işçileri için yasadışı çalışma koşullarına göre daha güvenli yerlerdir.
- Genelevlerde niteliği konusunda yetersizlikler bulunsa da düzenli sağlık kontrolleri yapılmaktadır.
- Şiddet, sömürü ve zorla çalışmanın önlenmesi bakımından genelevler daha denetlenebilir mekanlardır.
- Genelevler STK'ların çalışmaları için elverişli yerlerdir.
- Seks işçileri SSK'ya bağlı olmak zorundadır.

Olumlu yönlerin yanı sıra düzenlemenin olumsuz yönleri de bulunmaktadır.

- Seks işçileri idarenin keyfi uygulamalarına maruz kalabilmektedirler.
- Seks işçileri sadece çalışan konumunda ve ruhsatlı yerlerde çalışmak zorundadır.
- Seks işçileri müşteri seçme konusunda daha elverişsiz konumdadır.
- Seks işçileri kayıt altına alındıktan sonra kendilerine çalışmama konusunda seçim hakkı tanınmamaktadır.
- Seks işçileri her ne kadar sigortalı olsalar da hastalık sigortası kapsamında değildir.
- Kayıt altına alınmak aynı zamanda adli sicillerine de fuhuş yaptıklarının işlenmesi anlamına gelmekte ve bu durum kendilerinin ve çocuklarının sosyal yaşamlarında ayrımcılığa uğramalarına neden olmaktadır.
- Seks işçilerinin seyahat hakları sınırlıdır. Buldukları ilin sınırlarının dışına çıkabilmeleri için resmi izin almaları gerekir.
- Seks işçileri İstanbul hariç genelevde yaşamak zorundadır. Genelevi terketmeleri izne tabidir.
- Seks işçileri evlenemezler. Evlendikleri taktirde seks işçiliğini bırakmak zorundadırlar.

Yukarıda sıralanan olumsuzluklara karşın yine de genelev sisteminin yasadışı fuhuş sektöründe yaşanan insan hakları ihlalleri, şiddet, sömürü ve riskler göz önüne alındığında seks işçileri açısından daha elverişli bir düzenleme olduğu ileri sürülebilir. Kaldı ki bu olumsuzluklar idari tedbirlerle ortadan kaldırılabilecek nitelikteki sorunlardan oluşmaktadır. Ne var ki bir taraftan resmi kesimi oluşturan Sağlık Bakanlığı ve İçişleri Bakanlıkları yetkilileri, diğer taraftan sivil toplum kuruluşları mensupları ve seks işçileri tüzüğün değişmesi yönünde fikir birliğinde olmalarına karşın henüz sonuç alınabilecek bir adım atılmamıştır.

Tüzüğün değişmesi konusundaki önemli sorunlardan bir tanesinin düzenlemenin niteliği olduğu konusunda görüş birliği vardır. Bilindiği gibi tüzükler siyasi iradenin onayı ile yürürlüğe giren, değiştirilen ya da kaldırılan nitelikteki düzenlemelerdir. Fuhuş konusundaki bir değişikliğin hiçbir hükümet tarafından göze alınamayacağı konusundaki görüş yaygındır.

Ticari Seks ve İnsan Hakları

Günümüzde “*insan hakları*”, her çağdaş ve demokratik devletin, bu arada Türkiye Cumhuriyeti'nin, bütün insanlar için gerçekleştirmeye çalıştığı temel ve vazgeçilmez değerleri ifade etmektedir. Cinsellikle ilgili en yüksek sağlık standardına sahip olma hakkı; aile planlaması ve üreme sağlığı hakkı; işkenceden, insanlık dışı ve aşağılayıcı cezalandırma ve muameleden muaf olma hakkı; cinsiyet temelli ayrımcılıktan muaf olma hakkı; özel yaşamın gizliliği hakkı; bedenine sahip olma hakkı; güvenli ve doyurucu bir cinsel yaşama sahip olma hakkı benzeri evrensel kavramlar pek çok uluslar arası anlaşma ve belgede tanımlanmıştır ve uluslardan bu hakların gerçekleştirilmesi, yerleştirilmesi ve korunması beklenmektedir.

- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi,
- Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme (Sosyal Haklar Sözleşmesi)
- Medeni ve Siyasal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme (Siyasal Haklar Sözleşmesi)
- Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Tüm Biçimleriyle Yok Edilmesine Dair Uluslararası Sözleşme, (CEDAW)
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve
- İşkence ve İnsanlık Dışı ya da Aşağılayıcı Muamele veya Cezalara Karşı Avrupa Sözleşmesi, söz konusu hakları güvence altına alan önemli belgelerdir.

Ülkemiz tarafından da 2003 yılında onaylanan Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 12. maddesi Sözleşme'ye taraf devletlerin, herkesin, ulaşılabilecek en yüksek fiziksel ve zihinsel sağlık standardına sahip olma hakkını kabul etmesini istemektedir. Bu hakkın gerçekleşmesi için salgın, yöresel, mesleki ve diğer hastalıkların önlenmesini, tedavisi ve kontrolünü; hastalık durumunda herkese tıbbi hizmet ve tıbbi bakım sağlayacak koşulların yaratılmasını gerekli görmektedir. Bu hak kapsamına cinsel ve üreme sağlığı hakları da dahil edilmiştir ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin önemi vurgulanmıştır. Her ne kadar HIV/AIDS ve diğer cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar özellikle bu sözleşmede belirtilmemişse de uzmanlar HIV/AIDS önleme, tanı ve tedavi hizmetlerine ulaşım hakkının sağlık hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini kabul etmektedirler.

Uluslararası pek çok anlaşma, sözleşme ve belgede sağlık hakkının gerçekleşmesinde cinsel ve üreme sağlığı haklarının önemi vurgulanmıştır. Cinsel ve üreme sağlığı hakkı; bireylerin sahip olacakları çocuk sayısını ve çocukları arasındaki zaman aralıklarını kararlaştırma ve bunun için gereken bilgi, eğitim ve hizmetlere ulaşma; cinsel şiddetten korunma ve doyurucu bir cinsel yaşama sahip olma haklarını kapsar.

Yukarıda bahsi geçen sözleşmelerde seks işçiliğine doğrudan bir gönderme olmamasına karşın evrensel insan haklarından tüm bireylerin eşit ölçüde yararlanması ilkesi gereğince seks işçilerinin insan haklarının da bu sözleşmelerde güvence altına alındığı ileri sürülebilir.

Doğrudan seks işçilerine yönelik olarak hazırlanmış uluslar arası temel belge 1949 tarihli *İnsan Ticaretinin ve İnsanların Fuhuş Yoluyla Sömürülmesinin Yasaklanmasına Dair Sözleşme*'dir. Bu sözleşme ile bireyin onayı dahilinde olsa bile;

- Bir kimseyi seks işçiliğine teşvik eden, zorlayan veya işe alan,
- Bir kimsenin seks işçiliği yoluyla kazandığı gelire el koyan,
- Genelev çalıştıran, yöneten ya da genelev açılmasına mali katkı sağlayan,
- Fuhuş amacıyla yer temin eden kişilerin cezalandırılması kararlaştırılmıştır.

Yetmişbeş ülke tarafından onaylanmış olmasına karşın bu sözleşmenin uygulanması sınırlı olmuştur. Sözleşmede fuhuşa zorlama ve gönüllü olarak seks işçiliği yapma arasında bir fark gözetilmemiş, fuhuşun sonlandırılması amaçlanmıştır. Bu yönü ile kadınların korunmasını amaçlayan diğer uluslar arası, bölgesel ya da ulusal anlaşmalarla aynı paraleldedir. Kadınları tehlikelerden koruma amaçlı pek çok protokol, kadınların geçimlerini nasıl temin edecekleri konusunda seçim yapma haklarının olabileceği konusunu göz ardı eder.

Sanılanın aksine pek çok kadın, seks işçisi olmaya zorlanmaz. Seks işçilerinin çoğu ekonomik yetersizlik, özgürlük ve yoksulluk gibi çok farklı nedenlerle seks işçiliğine başlamaktadır. Ahlaki veya sağlık kaygıları nedeniyle seks işçiliğine karşı çıkmak her zaman uygun bir strateji değildir ve bazen olumsuz sonuçların ortaya çıkmasına da neden olabilir. Kadınların çoğunun iş bulma olanağı çok sınırlıdır ve seks işçiliğinin yasaklanması yer altına itilmesine, sağlıklarının daha fazla risk altına sokulmasına ve haklarını kullanmalarına engel olmaktadır.

Seks işçiliğinin bireysel seçime bağlı bir iş olarak tanınması seks işçilerine yönelik şiddet ve sömürünün önlenmesi için gereklidir. Bu tutum seks işçilerinin kendilerini ve müşterilerini HIV/AIDS'e karşı koruyabilmeleri için de yararlı olacaktır. Ancak Uluslar arası sözleşmelerde fuhuşa zorlanan ve şiddete uğrayan kadınların mağduriyetlerinin engellenmesi için kullanılan dil ve öngörülen önlemler bu tutumun gelişmesine engel olur niteliktedir ve seks işçilerinin çalışma koşullarını zorlaştırmakta ve onları mağdur konumuna itmektedir. Seks işçilerinin insan hakları konusunda seks işçileri kuruluşları tarafından yayımlanmış bildirimler bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi 1985 yılında Amsterdam'da Uluslararası Seks İşçileri Hakları Çalışma Komitesi tarafından açıklanan "Seks İşçileri Evrensel Bildirisi" dir.

Fuhuşa zorlamayı ve şiddeti engellemek amacıyla kabul edilen pek çok sözleşme ve protokol seks işçiliğini seçen kişilerin haklarını kullanmalarını belli düzeylerde engeller niteliktedir. Örneğin insan ticaretinin önlenmesine yönelik olarak 2000 yılında kabul edilen "Sınırşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol" zorlama olmadan yapılan seks işçiliğini tanımlamadığı için pek çok göçmen seks işçisinin ülkeleri dışındaki çalışma koşulları zorlaşmıştır.

Seks işçilerinin haklarının korunması yönünde önemli sözleşmelerden biri de "Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Tüm Biçimleriyle Yok Edilmesine Dair Uluslararası Sözleşme (CEDAW)" dir. Genel Kurulunun 18 Aralık 1979 tarihli ve 34/180 sayılı Kararıyla kabul edilmiş ve imzaya, onaya ve katılmaya açılmış ve 3 Eylül 1981'de yürürlüğe girmiştir. Sözleşme kadın ile erkek eşitliğine dayalı olarak politik, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni ve diğer sahalardaki insan hakları ve temel özgürlüklerinin tanınmasını, kullanılmasını ve bunlardan yararlanılmasını amaçlamakta ve 6. maddesi ile insan ticaretinin engellenmesi gereğini vurgulamaktadır. CEDAW'ın seks işçileri yönünden önemi, Genel Önerilerinin 19. maddesinin, toplumsal cinsiyete bağlı şiddetin önlenmesine yönelik olması ve "fahişelerin" şiddete daha fazla maruz kalan bir grup olduğuna vurgu yapılarak, korunmaları gereğini vurgulamasıdır. CEDAW'ın 24. maddesi ise seks işçiliği yapmakta olan kadınların sağlık gereksinimlerinin karşılanması ve sağlık haklarının kullanmalarına yöneliktir. Bu bağlamda CEDAW, seks işçiliğini ortadan kaldırmayı amaçlamayan ancak seks işçilerinin insan haklarını kullanmalarını destekler nitelikte bir sözleşmedir.

Seks işçileri ile ilgili diğer bir güncel Birleşmiş Milletler Sözleşmesi 2003 yılında yürürlüğe giren "Göçmen İşçilerin ve Ailelerinin Haklarının Korunması" sözleşmesidir. Bu sözleşme seks işçileri ile doğrudan ilgili olmamasına karşın, yasal konumlarına bakılmaksızın bir ülkede çalışmakta olan göçmen işçilerin kültürel, sosyal ve ekonomik haklarının korunması ile ilgilidir. Sözleşme henüz çok az ülke tarafından onaylanmıştır.

Seks işçilerinin insan haklarının korunmasını savunan uzmanlardan bazıları seks işçilerine yönelik özel bir Birleşmiş Milletler sözleşmesi ile seks işçilerinin haklarının korunmasını isterken, diğer bir grup Ekonomik ve Sosyal Haklar Sözleşmesi ile CEDAW'ın bu konuda yeterli olduğunu savunmaktadır. İkinci öneriyi savunanlar yeni bir sözleşmenin etkinliğinin sınırlı olacağını savunarak eldeki sözleşmelerin etkinliğinin artırılması yönünde çalışmanın daha verimli olacağını ileri sürmektedirler.

HIV/AIDS, Seks İşçileri ve İnsan Hakları

HIV/AIDS salgınının tüm dünyada giderek artan biçimde etkili olmasıyla ülkeler yeni sağlık ve hukuk sorunlarıyla karşılaşmakta ve bu sorunlara yanıt bulmakta zorlanmaktadır. UNAIDS (Birleşmiş Milletler HIV/AIDS Programı Joint United Nations Programme on HIV/AIDS) gibi uluslar arası kuruluşlar, ülkelere HIV/AIDS'e karşı verdikleri yanıtta rehberlik edecek dokümanların hazırlanmasında öncü olmuşlardır.

UNAIDS'in 1996 yılında yayımladığı "Uuslararası HIV/AIDS ve İnsan Hakları Rehberi" HIV/AIDS'in önlenmesi konusunda olduğu gibi insan haklarının korunmasında da bir rehber konumundadır. Rehberde seks işçilerinin insan haklarının korunmasına özel önem verilmektedir. HIV/AIDS bağlamında devletlerin seks işçileri dahil risk altındaki grupların konumlarını zorlaştıracak önlemlerden kaçınmaları gerektiğini vurgulayan rehber, ceza yasalarının insan hakları normları ile uyumlu olmaları gerektiğini öne sürerek bu yasaların seks işçilerini ve diğer risk altındaki grupları suçlayacak biçimde kötüye kullanılmamalarını salık vermektedir. Rehberde aynı zamanda seks işçilerine ve müşterilerine HIV önleme ve destek hizmetlerinin sunulmasının yasaklanmaması gerektiği belirtilmektedir.

Benzer özellikteki bir başka doküman UNAIDS'in Parlamentolararası Birliği tarafından yayımlanan "Kanun Yapıcılar için HIV/AIDS, Yasalar ve İnsan Hakları El Kitabı" dır. Rehberin ceza yasası ve seks işçiliği bölümü, cezalandırıcı yasaların seks işçilerini yer altına ittiği için HIV/AIDS önleme ve destek programlarını olumsuz etkilediğinin vurgulanması ile başlar. Seks işçiliğinin yasalarla düzenlenen özel bir hizmet biçimi olarak algılanması gerektiğini savunan rehber, sağlık ve güvenlik konusunda sektörün idarecilere sorumluluk verilmesini önermektedir. Rehberin önerilerinden bazıları şunlardır:

- İdarecilere yüklenen sorumluluk yasadışı bir sektörün oluşmasına yol açacak kadar ağır olmamalıdır.
- İşyerindeki kurallar ve kamu düzeninin sağlanması özel hizmet sunulan diğer işyerlerinden farklı olmamalıdır.
- İdareciler ve müşterilerin güvenli olmayan cinsel ilişki istekleri önlenmelidir.
- İdare prezervatif ve eğitim materyali sağlamakla yükümlü olmalıdır.
- Çalışanlar özel iş kontratları ile değil kadrolu olarak çalışmalı ve sosyal hizmetlerden ve iş yasalarından yararlanmalıdır.
- HIV ile yaşayan seks işçilerine özel yasaklar uygulanmamalı, sorumsuz davranışta bulunan sıra dışı vakalarda genel sağlık önlemleri uygulanmalıdır.

Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı

Bireyin cinsel ve üreme sağlığı onun en temel haklarından biridir ve sadece etkili sağlık müdahaleleri ile ilgili olmayıp, insan hakları ve sosyal adaletle doğrudan bağlantılıdır. Kadının bedeni üzerindeki haklarının tanınmasını gerektirir. Dünya genelinde irdelenecek olduğumuzda kadının üreme sağlığı ve cinsel sağlık hakkının da ondan esirgenmiş olduğunu, göz ardı edilerek çiğnendiğini görüyoruz.

WHO'nun (Dünya Sağlık Örgütü) verilerine göre yılda çoğu gelişmekte olan ülkelerde olmak üzere 20 milyon güvenli olmayan düşük gerçekleşiyor ve bunların önemli bir bölümü annenin ölümüne ya da sakatlanmasına neden oluyor, birçok kadına dayak atılıyor, tecavüz ediliyor, ensest mağduru oluyor. İki milyon kadın ve kız çocuğunun seks işine zorlanarak kaydırıldığı belirtiliyor. İrdelenen konuların tümü iç içe ve giderek bir kartopu gibi büyüyerek çok ciddi tehlike arz etmekte, toplum yaşamının esenliği her yönden tehdit edilmektedir. Kadın sağlığını geliştirmenin önündeki temel engeller sosyo-ekonomik, yasal, kültürel etkenlere bağlıdır; onlar üzerine temellendirilmiştir.

SEKS İŞÇİLERİ EVRENSEL BİLDİRİSİ

Yasalar; bireysel karar sonucu olan tüm fuhuş türleri suç olmaktan çıkarılmalıdır / fuhuş suç olmaktan çıkarılıp meslek standartlarına göre düzenlenmelidir / var olan pek çok meslek kollarının, seks işçilerini sömürdüğü unutulmamalı ve bu önlenmelidir / dolandırıcılık, baskı, şiddet, sübyancılık, çocuk işçi çalıştırma, tecavüz ve ırkçılığa karşı fuhuşla ilgili olsun olmasın, her yerde ve milli sınırlar ötesinde ceza yasaları düzenlenmelidir / seks işçilerinin örgütlenme, ülke içinde ve uluslararası seyahat özgürlüğünü engelleyen ve/veya engelleyecek şekilde yorumlanabilecek yasalar kaldırılmalıdır / seks işçilerinin özel hayatları olduğu ve ihlal edilemeyeceği ile ilgili düzenlemeler getirilmelidir.

İnsan hakları; seks işçileri için konuşma, seyahat, göç, çalışma, evlenme ve annelik özgürlüğü ile işsizlik sigortası, sağlık sigortası ve barınma dahil tüm insan hakları ve sivil özgürlükleri garanti altında olmalıdır / fuhuş ve eşcinselliğin bir suç durumu oluşturması temelinde insan hakları ihlal edilen herkese iltica hakkı verilmelidir.

Çalışma koşulları; fuhuşu sistematik olarak bir bölgeye sınırlandıran yasalar engellenmelidir / seks işçilerine yaşayacakları ve çalışacakları yeri seçme özgürlüğü tanınmalıdır / seks işçilerinin hizmetlerini, başkalarının değil kendilerinin sağladığı koşullarda sürdürmeleri sağlanmalıdır / seks işçilerinin haklarını korumayı garanti eden ve seks işçilerinin şikayetlerini yöneltebilecekleri bir komite oluşturulmalıdır / bu komite seks işçileri, avukatlar ve destekleyici diğer meslek temsilcilerinden oluşmalıdır / seks işçilerinin örgütlenmelerini ve bireysel güvenlikleri için birlikte çalışmalarını sınırlayacak yasalar engellenmelidir.

Sağlık; bütün kadınlar ve erkekler cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve AIDS için düzenli sağlık taramaları için bilinçlendirilmelidir / sağlık kontrolleri tarih boyunca seks işçilerini denetlemek ve damgalamak için kullanıldığından; yetişkin seks işçileri, cinsel sağlık konusunda bilinçli oldukları sürece, zorunlu kontroller cinsel olarak aktif olan herkes için zorunlu olmadığı sürece kabul edilemez.

Hizmetler; çocuk fuhşunu engellemek için evinden kaçmış çocuklara iş, danışmanlık, barınma hizmetleri ve yasal destek sağlanarak fırsatlar sağlanmalı ve durumları iyileştirilmelidir / seks işçilerinin de tüm vatandaşların sahip olduğu sosyal hak ve hizmetlerden yararlanmaları sağlanmalıdır / artık çalışmayan seks işçilerine sığınma evleri açılarak hizmetler sağlanmalı, mesleği bırakmak isteyen seks işçilerine eğitim programları düzenlenmelidir.

Vergiler; seks işçileri ve fuhuş sektörüne hiçbir özel vergi uygulanmamalıdır / seks işçileri diğer serbest meslek sahipleri ve işverenlerle eşit olarak düzenli vergi ödemeli ve aynı haklara sahip olmalıdır.

Kamuoyu; her ırk, cins ve milletten seks işçileri ve/veya eski seks işçilerini damgalayıp, ayırım gözetken sosyal yaptırımları değiştirmek için eğitim programları desteklenmelidir / fuhuş sektörü içinde müşterinin çok önemli ama hep göz ardı edilen rolünün toplum tarafından anlaşılmasına yardımcı olacak eğitim programları geliştirilmelidir, bununla beraber müşteriler de seks işçileri gibi suçlanmamalı ve damgalanmamalıdır.

Seks işçileri ve eski seks işçilerinin hakları ve örgütlenmeleri için bu bildiri desteklenmelidir.

Kaynak: Seks İşçileri Evrensel Bildirisi, Uluslararası Seks İşçileri Hakları Çalışma Komitesi, Amsterdam 1985

Çalışma Koşulları ve Riskler

Şiddet ve Ayrımcılık

Seks işçiliği şiddetin her biçiminin yoğun olarak yaşandığı bir alandır. Seks işçileri, yaşamlarını sürdürmek üzere yaptıkları iş ve cinsel tercihleri nedeniyle ayrımcılığa uğramakta ve insan hakları koruyuculuğundan yoksun olmaları nedeniyle fiziksel ve toplumsal şiddete maruz kalmaktadırlar.

Ülkemizde seks işçilerine uygulanan ayrımcılık ve şiddet ile ilgili medyada çok fazla sayıda haber yer almasına karşın bu konuda yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu çalışmalardan biri Kadıköy Belediyesi'nin gerçekleştirdiği "Demokrasi ve İnsan Hakları İçin Toplumsal İşbirliği Projesi" kapsamında yürütülmüştür. Projenin ortaklarından olan İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı tarafından yapılan araştırmanın sonuçları seks işçilerinin maruz kaldıkları şiddetin yoğunluğunu göstermesi bakımından çok anlamlıdır.

Araştırmada Kadıköy Belediyesi sınırlarında çalışan 50 seks işçisine ulaşılarak, bireysel görüşme ve anket ile veri toplanmıştır. Anket katılımcılarının yaşları 18-40 arasında olup, yaş ortalaması 27 olarak hesaplanmıştır. Katılımcıların yarısından çoğu 3 yıldan fazla zamandır bu işi yapmakta ve nerdeyse tümü bağımsız çalışmaktadır. Üç katılımcı bağımsız çalışmadıklarını ve dostlarının zoruyla çalıştırıldıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılardan 31'i yasal haklarının olduğunu bilmektedirler.

Araştırma sonuçlarına göre katılımcıların 43'ü müşterilerinden şiddet gördüklerini belirtmişlerdir. Müşterilerden gelen şiddetin türlerine bakıldığında 26 kişi darp, 14 kişi gasp, 12 kişi kaçırma, 7 kişi alıkoyma, 4 kişi bıçaklama, 9 kişi tecavüz, 4 kişi para ödememe, 8 kişi öldürmeye teşebbüs ve silah çekme, 3 kişi cisim atma, 3 kişi aşağılamaya maruz kaldığını bildirmiştir. Ayrıca 37 kişi polisin kendilerine şiddet uyguladığını belirtmiştir. Katılımcılardan 22'si müşteri şiddeti üzerine şikayette bulunduğunu, 17'si karakola, 2'si savcılığa, 2'si hem karakol hem de savcılığa başvurduğunu belirtmiştir. Şikayetleri sırasında 7 kişi ile ilgilenilmemiş, 10 kişi aşağılanmış, 2 kişi dayak yemiş, 5 kişiye iyi davranılmıştır. Yalnızca 9 kişinin şikayeti ile ilgili işlem yapılmış, 3 kişinin şikayeti saldırganların ceza almasıyla sonuçlanmış, 6 kişi takipsizlik nedeniyle sonuç alamamış, 1 kişi ise suçlular yakalandığı halde ceza verilmediğini iletmıştır.

Sağlık kuruluşlarına başvuranların 25'i kendilerine iyi davranıldığını, 11'i aşağılandıklarını, 3'ü ilgisiz davranıldığını, 4'ü seks işçisi olduklarının anlaşılmadığını, 2 kişi ise cinsel tercihleri nedeniyle tıbbi bakım alamadıklarını belirtmişlerdir.

Katılımcıların 47'si yaptığı iş nedeniyle toplumdan dışlandıklarını, 30'u toplum tarafından aşağılandığını, 17'si aşağılanmanın yanı sıra ev bulma, seks makinesi gibi görülme ve hakarete uğrama sorunları yaşadığını bildirmiştir.

Toplumun yaklaşımı karşısında; 28'i psikolojik sorun yaşadığını, 13'ü izole olduklarını, yalnızlık sonucu içe kapandıklarını, 6 kişi ise etkilenmediklerini belirtmişlerdir.

Göç, Yer Değiştirme ve Sağlık

Seks işçileri ülkeleri içinde ya da dışında geçici veya kalıcı olarak yer değiştirebilirler. Özellikle hızlı sanayileşmenin olduğu ülkelerde kırsaldan kente göç sık rastlanan bir olgudur. Seks işçileri kendi ülkeleri sınırları içinde tutuklanmamak için, özel sorunlarıyla baş edebilmek, daha fazla kazanç elde etmek hatta farklı yerler görmek için de dolaşabilirler. Gidilen yerler genellikle müşterilerin bol olduğu bölgelerdir. Bunlar turistik bölgeler, kalabalık şehirler ya da askeri bölgelerin yakınları ya da kamyon sürücülerinin uğrak yerleri olabilir. Seks işçileri savaş alanlarından uzaklaşan, festivallere, fuarlara katılmak üzere yola çıkan kalabalık gruplarla da birlikte hareket edebilirler. Yer değiştirme bazen yeni bir dilin öğrenilmesini ve kültürel değişimi gerektirebilir.

Kadın ve erkek seks işçileri gelişmekte olan ülkelere gelişmiş ülkelere ticari seks sektörüne katılmak üzere yola çıktıkları gibi bazen kendilerini bu sektöründe içinde çalışıyor olarak da bulabilirler. Zengin ülkelere göç, dil ve kültür sorunlarını beraberinde getirdiğinden genellikle tutuklanma ve sınır dışı edilme korkusu bu sorunlara eşlik eder. Gelişmekte olan ülkelere gelen seks işçileri genellikle varış ülkesindeki standart çalışma koşullarının altındaki işyerlerinde çalışma olanağı bulurlar. Göçmen seks işçilerinin genellikle müşterileri ile güvenli cinsel ilişki konusunda pazarlık etme şansları çok azdır. Kendilerine ya hiçbir hak tanınmıyordur, borç içindedirler ya da bilgileri çok yetersizdir.

Mikrop yuvaları sınırdışı

İSTANBUL Büyükbakkalçesi ve Sırtıda sınırdışı operasyonlarında tutuklanan kadınların bir kısmı, yabancı uyruklu kadın göçmenlerdir. Kadınlardan 6'sında yapılan araştırma sonucunda HIV virüsü tespit edildi. Rusya, Meksika, Ukrayna, Tuzla ve diğer bölgelerden gelen kadınların yanı sıra Zehra Hastalığı Hastanesi'ne sevk edildi.

KADINLARDAN 6'sının HIV virüsü taşıdığı tespit edildi. Polis, geçen 11 kadında da cinsel yolla bulaşabilen çetne hastalığına rastlanıldığını söyledi. Polis kadınlara ilişkin şüphelenen bir yabancılık kurbanına son olarak çetne tedavisi yaptırmıştı. İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ne gönderilen kadınlar, İstanbul'da bulunan kadınların bir kısmını oluşturuyor.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra bölgedeki toplumsal ve ekonomik değişimler sonucu baş gösteren yoksulluk, bu ülkedeki insanları ülkeleri dışında kazanç elde etmeye zorlamıştır. Eğitim düzeyleri ne kadar yüksek olursa olsun kadınlar için ülkeleri dışında kendilerine sunulan iş "fuhuş" olmuştur. Bazen kandırılarak ve zorla, bazen de bilerek dünyanın pek çok ülkesinde Doğu Avrupa, Rusya, Doğu Karadeniz ve Orta Asya'dan gelen kadınlar ticari seks sektöründe "insan ticareti

mağduru" ya da "seks işçisi" olarak çalıştırılmakta/çalışmaktadırlar. Ülkemiz de bu kadınların varış noktalarından biri olma özelliğini 90'lı yıllardan beri korumaktadır. Batı Avrupa ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de yabancı ve göçmen seks işçilerinin oranının her geçen yıl arttığı tahmin edilmektedir. Ülkemizde yabancı seks işçileri yasa dışı olarak çalışmaktadır. Sadece 1996-2001 yılları arasında fuhuş nedeniyle sınır dışı edilen seks işçisi sayısı 22.752'dir.

Önceleri bavul ticaretiyle birlikte yürüyen ticari seks sonraları tek başına bir sektör olma özelliğine kavuşmuştur. Bugün gelinen noktada Türkçe'yi öğrenmiş ve Türk kültürüne uyum sağlamış ve yerli seks işçilerinin en önemli rakipleri olma konumundaki yabancı seks işçileri Türkiye'nin hemen her kentinde çalışmakta ve giderek ticari seks sektörünün en önemli unsuru olma niteliğini kazanmaktadırlar.

Kendi ifadeleri ile de onayladıkları gibi müşterilerin davranışının genellikle şiddet içermemesi, sınırlardan kolay geçmeleri, güvenlik denetimlerinin görece olarak daha az olması nedeniyle yabancı seks işçileri Türkiye'de batı ülkelerine göre daha elverişli koşullarda çalışmaktadır. Ancak yine de kısa zamanda çok para kazanma zorunda olmaları, yakalandıklarında sınır dışı edilme korkusu ve toplumda uğradıkları ayrımcılık ve dışlama nedeniyle güvenli cinsel ilişki konusunda bilgili olmalarına karşın risk almakta ve yabancı seks işçileri arasında CYBE ve HIV sıklığı artmaktadır. Ülkemizde yabancı uyruklu seks işçilerinin çalışması yasak olduğundan her yıl binlerce göçmen seks işçisi emniyet güçleri tarafından yakalanmakta ve sınır dışı edilmektedir. 1996-2005 yılları arasında 30 bin kadının fuhuş nedeniyle sınır dışı edildiği Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından bildirilmiştir.

Cinsel Yolla Bulaşan Enfeksiyonlar ve HIV/AIDS

HIV enfeksiyonuna karşı kadını savunmasız bırakan düşük toplumsal statüsüdür (konumu). Bu kısmen güvenli cinsel ilişki için pazarlık gücü olmamasından kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda seks işçisi olanlar daha da güçsüzdür. Toplumsal kaynaklara erişememe kadının HIV/AIDS'den nasıl korunabileceğine ilişkin bilgiye ulaşmasını da engeller. Kadının toplumdaki ikincil konumu sosyal yaşamın bir parçası olup değiştirilmesi, cinsiyet ayrımının sonlandırılması ve iki cins arasında eşitliğin oluşturulması kültür değerlerinde farklılık yaratmaya bağlıdır.

Seks işçilerinde ve müşterilerinde HIV enfeksiyonu görülme sıklığı toplumdaki diğer gruplardan genellikle daha yüksektir ve son yapılan araştırmalar bu eğilimin devam ettiğini göstermektedir. HIV enfeksiyonu genellikle toplum içinde yayılmadan önce seks işçileri arasında yaygınlık kazanır ve müşteriler aracılığıyla toplum geneline yayılır. Ancak bu yayılımın hangi ölçüde gerçekleştiği konusunda yeterli bilgi yoktur.

2005 yılında çoğu kuzey komşularımız olan ve ülkemizde bulunan yabancı/göçmen seks işçilerinin büyük çoğunluğunun geldiği ülkelerdeki HIV enfeksiyonu hızlarının incelenmesi ilginç sonuçlar ortaya koymaktadır. On yıl öncesinde Doğu Avrupa ve Orta Asya'daki ülkelerde HIV enfeksiyonuna neredeyse hiç rastlanmazken, 2005 yılında 1,4 milyon kişinin HIV ile yaşamakta olduğu bildirilmiştir. Bu ülkelerdeki yetişkin nüfustaki (15-49 yaş) enfeksiyon sıklığının en fazla Ukrayna'da olduğu ve bu hızın da % 2'yi geçmediği tahmin edilmektedir. Ancak seks işçileri arasındaki enfeksiyon sıklıklarının bu hızların çok üstünde olduğu saptanmıştır. Son yıllarda yapılan araştırmalar seks işçileri arasındaki enfeksiyon hızlarının Ukrayna'da % 40, Rusya'da % 48, Kazakistan'da % 12, Tacikistan'da % 14'lere kadar yükseldiğini göstermektedir. Bu ülkelerde yaşayan seks işçileri arasında Türkiye'ye gelen ve seks işçiliği yapan / yapmış olan seks işçileri de bulunmaktadır.

HIV enfeksiyonunun bir toplumda yayılmasında etkin olan diğer bir unsur CYBE'lerin görülme sıklığıdır. Özellikle doku kaybına neden olan herpes ve frengi gibi enfeksiyonların varlığında HIV enfeksiyonunun hızı % 40'lara varan bir oranda artmaktadır. Seks işçileri arasında bu enfeksiyonların yayılması, HIV enfeksiyonunun yayılımını kolaylaştırmakta ve artırmaktadır. Yine Doğu Avrupa ve Orta Asya ülkelerine baktığımızda Ukrayna'da 1994 yılında yüzde 69 olan frengi vaka sayısının 1999 yılında 115,6'ya; Rusya'da yüzde 85,25'den 2002 yılında yüzde 120,67'ye yükseldiğini görüyoruz. Bu durum bölgede HIV enfeksiyonunun hızının artışıyla etkili olmuştur.

Ortalık HIV kaynıyor

İçer'da pasaportlarını günü geçtiği gerekçeyle gözaltına alınan 6 yabancı uyruklu kadından 2'sinin hepatit C virüsü taşıdığı belirlendi. Alman bilgiye göre, güvenlik güçlerince, pikipli ve müzihollerde yapılan denetimlerde, pasaportlarının günü geçtiği belirlenen 6 yabancı uyruklu kadın gözaltına alındı. İçer Devlet Hastanesi'nde sağlık kontrollerinden geçiren kadınlardan 2'sinin hepatit C virüsü taşıdığı olduğu tespit edildi. Hastalığı ve pasaportlarının günü geçen kadınlara, işlemlerinin tamamlanmasını arifesinde sansür de edileceği bildirildi.

İthal tehlike

Natasa sayısındaki büyük artışla birlikte cinsel yolla bulaşan hastalıklarda patlama yaşanıyor

Türkiye'nin cinsel hastalıklarda ilgili birimler tarafından yapılan araştırmalar, cinsel yolla bulaşan hastalıklarda artış olduğunu gösteriyor. 60 yaşına hastalıklarda artışın 13 hastaya kadar. Müayene için gelen hastaların ise sayısı yok.

İki hastaya bir yatak

"İki hastaya bir yatak düşüyor" diyen Başkent Hastanesi Enfeksiyon Hastalıkları Uzmanı Dr. Mehmet Özgür, 1994'ten itibaren 3 bin 300'den fazla hasta tedavi edildiğini, bu yılın başında ise yalnızca 5 bin 60'a indiğini söyledi.

Natasa sayısı 4 kat arttı

Başkent'te 5 bin 60 hastanın 3 bin 251'i cinsel yolla bulaşan hastalıklardan dolayı tedavi edildi. Buna göre 1994'ten itibaren tedavi edilen hastaların sayısı 4 kat arttı.

Dörtte biri frengili

Hastaların dörtte birinde "frengi" olduğu, AIDS'e hayat kadını sayısının da fazla olduğu bildirildi. Hastanelere göre özellikle her 100 Afrika kökenli hastanın 3'ünde AIDS'e rastlanıyor.

Masaların üzerinde yatıyorlar

Hastane kapılarının önüne kurulan masaların üzerinde yatıyor. Kimi hastalar da masaların üzerinde yatıyor. Cemal ESER-YOLA-VİLYAS DUVEN (SMA)

Kapıdan kov bacadan girsin

Ankara Polisi, 6 ay önce "Frengili" hastalığı ile ilgili araştırma için Romanya kadını bir gece kulübünde yakaladı. Saboteur ve diğer suçları olan Adriana Olmeda (19), Mirela Florina (20) ve Natali Antaresanova (20), yabancılara karşı açıldı.

Frengili Romen kadımlar

6 ay önce frengili oldukları için serbest edilen Romanyalı kadınların bir yekünü 100'den fazla kişi Türkiye'ye giriş yapıldığı bildirildi.

Ülkemiz açısından baktığımızda seks işçileri arasında cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve HIV enfeksiyonu sıklığı konusunda verilerin yetersiz olması ilk göze çarpan özelliktir. 90'lı yılların başlarında seks işçileri arasındaki enfeksiyon sıklıklarına ilişkin Ağaççidan, Genç ve arkadaşları tarafından başlatılan çalışmalar sürekli olmamıştır. Oysa CYBE'ler ve HIV/AIDS'le mücadelede risk altındaki grupların ve özellikle seks işçilerinin cinsel davranışlarının izlenmesi ve hastalık sıklıklarının saptanması büyük önem taşımaktadır. Son yıllarda hastalık izleme sistemlerinin kurulması amacıyla yapılan çalışmalar ise henüz yayımlanmamıştır.

1993 yılında Ağaççidan ve arkadaşları tarafından yapılan bir araştırmada Türk seks işçileri arasındaki erken dönem frengi sıklığı % 8, frengi öyküsü

olan seks işçisi sıklığı ise % 9 bulunmuştur. Bu oranlar Romen seks işçileri için sırasıyla % 12 ve % 21; Türk travesti ve transseksüel seks işçileri arasında ise % 10 ve % 58'dir.

Genelevlerde çalışan seks işçileri ve yasa dışı fuhuş yaparken yakalanan yabancı seks işçilerine yönelik zorunlu muayene sonucu elde edilen veriler CYBE ve HIV görülme sıklıkları açısından elimizdeki tek veri kaynağıdır. Genelevde çalışan seks işçileri haftada iki kez muayene olmak ve ortalama üç ayda bir HIV testi yaptırmak zorundadırlar. Muayene sonuçları bir izleme formuna işlenmekte ve test sonuçları il sağlık müdürlüklerine gönderilmektedir. Hastalık saptanan kadınlar iyileşene kadar çalışmalarına müsaade edilmemektedir. Haftada iki kez muayene olmanın sağlık yönünden gerekçesi bilinmemektedir. Frengi hastalığının kuluçka dönemine uygun olarak ilk dönemde ortaya çıkan yarayı saptamak amacıyla muayene aralığının kısa tutulmuş olması muhtemel bir nedendir. Özellikle HIV enfeksiyonunda pencere döneminin yaklaşık üç ay sürdüğü göz önüne alınırsa bu muayenenin HIV enfeksiyonunu önleme yönünden çok anlamlı olmadığı ileri sürülebilir. Ayrıca Umumi Hıfzısıhha Kanununa göre ülkemizde CYBE tanısı ve tedavileri ücretsiz olmasına karşın genelevde çalışan seks işçilerinden HIV test ücreti alınmaktadır.

Aşağıdaki tablo 2000-2004 yılları arasında kan donörleri ve yabancı uyruklu kişilerde uygulanan HIV test sonuçlarını göstermektedir. Yıllara göre bakıldığında kan donörleri arasında HIV pozitiflik oranlarının çok değişmediği görülmektedir. Ancak yabancı uyruklular arasındaki HIV pozitiflik oranlarının yıllara göre artış gösterdiği gözle çarpılmaktadır. HIV testi uygulanan yabancıların büyük çoğunluğu seks işçileridir.

Yıllara Göre Kan Donörleri ve Yabancı Uyruklu Kişilere Uygulanan HIV Test Sonuçları

	Kan Donörleri	Kan Donörleri HIV+	Kan Donörleri HIV+ Oran (yüzbinde)	Yabancı Uyruklu	Yabancı Uyruklu HIV+	Yabancı Uyruklu HIV+ Oran (yüzbinde)
	Sayı	Sayı		Sayı	Sayı	
2000	902.108	47	5,21	14.496	26	179,36
2001	1.067.337	42	3,94	12.179	32	262,75
2002	1.053.724	28	2,66	9.294	35	376,59
2003	1.245.996	64	5,14	5.561	11	197,81
2004	1.231.642	68	5,52	3.784	25	660,68

Tablodan da görüldüğü gibi yabancı seks işçileri arasında HIV görülme sıklığı giderek artmaktadır. Türkiye'de HIV görülme sıklığı son beş yıldır sabit bir artışla seyretmiş ve her yıl saptanan yeni HIV vaka sayısı yaklaşık 150 olmuştur. Türkiye'de 2006 yılında açıklanan bir yıl içindeki yeni vaka sayısı ilk kez 250'ye ulaşmış olup yabancı seks işçileri arasındaki HIV sıklığındaki artışının bu rakama ulaşmadaki payının büyük olduğu ileri sürülebilir.

Zararın Azaltılması: Güvenli Seks İşçiliği

Araştırmalar seks işçilerinin HIV enfeksiyonu ve diğer cinsel yolla bulaşan hastalıkların önlenmesi programlarına en fazla katkı sağlayan gruplar arasında olduğunu göstermiştir. Önleme programları kapsamında yürütülen çalışmalar ile seks işçilerinin prezervatif kullanımları artmaktadır ancak düzenli cinsel eşleri ile de prezervatif kullanmalarının sağlanması gerekmektedir.

Seks işçilerinin HIV enfeksiyonuna yakalanmalarını kolaylaştıran etkenler şunlardır:

- Damgalanma ve marjinalleştirme.
- Özellikle kadınlar için ekonomik olanakların kısıtlı olması.
- Sağlık, sosyal ve yasal hizmetlere sınırlı ulaşım.
- Bilgilenme ve önleme programlarına sınırlı ulaşım.
- Toplumsal cinsiyet eşitsizliği.
- Cinsel sömürü ve insan ticareti.
- Zarar verici, korumadan yoksun yasalar ve politikalar.
- Yaşam tarzı ile ilintili risklerle karşı karşıya kalma (madde kullanımı, yer değiştirme, şiddet).

HIV/AIDS salgınına üç düzeyde yanıt verilmesi gerekir:

- Seks işçiliğine girişin önlenmesi.
- Seks işçiliği yapanların korunması.
- Seks işçiliğini bırakma konusunda destek.

Seks işçilerine yönelik HIV/AIDS önleme programları yaygınlık, uzun süreli etkinlikleri, sürdürülebilirlikleri ve kaynak sağlanması bakımından sınırlı kalmaktadır. Programların geliştirilmesi, yürütülmesi, izlenmesi ve değerlendirilmesinde aşağıdaki noktalar önemlidir:

- Projelerin hazırlanması, yürütülmesi ve değerlendirilmesi safhalarının tümüne seks işçilerinin katılımı sağlanmalıdır.
- HIV enfeksiyonu önleme programlarına katılımlarından dolayı seks işçilerinin kimliklerinin açığa çıkma ihtimaline karşı etik ve koruyucu politikalar geliştirilmelidir.
- HIV enfeksiyonuna yanıtın ve kaynakların planlı kullanımı (planlama aşamalarına seks işçilerinin katılımı sağlanmalıdır).
- Programlara sağlık sektörü dışında özel sektörün ve diğer STK'ların katılımları sağlanmalıdır.
- Seks işçilerinin yaşam koşulları iyileştirilmelidir.

Ülkemizde seks işçilerine yönelik olarak çalışan çok sınırlı sayıda sivil toplum kuruluşu bulunmaktadır. İstanbul'da İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı ve KLİMİK (Klinik Mikrobiyoloji) Derneği, Ankara'da ise Pembe Hayatlar Derneği seks işçilerine güvenli cinsel davranış kazandıran çalışmalar yapmaktadır. İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı bünyesinde kurulan Kadın Kapısı adlı seks işçilerine yönelik danışma merkezinde seks işçilerine ayrıca yasal konularda danışmanlık ve hizmet verilmektedir.

Seks İşçiliğinin Karanlık Yüzü

Çocukların Fuhuş Sektöründe Sömürülmesi

Dünyada çocuk fuhuş'u tırmanarak, yükselen bir grafik çizmektedir. Kendimizi çağdaş dünyanın bireyleri olarak betimlerken, öte yandan bir insanlık suçu olan çocuğun cinsel istismarını iki yüzlülükle sorgulamıyor, engellemek için yeterince çaba sarf etmiyoruz. Çocuğun hakları, insan hakkıdır. O halde, konuyu bir kez de çocuğun fiziksel, cinsel sağlığı açısından irdeleyelim. Öncelikle belirtmemiz gerekir ki çocukların ticari seks kapsamında çalıştırılması bir cinsel sömürü ve şiddet biçimidir, bu nedenle seks işçiliği tanımı kapsamında değerlendirilmeleri mümkün değildir ve bu çocukları "ticari seks mağduru" olarak adlandırmak ahlaki açıdan daha doğru bir tanımlama olacaktır.

Seks işçisi üzerinde kurgulanan baskıların en yoğun biçimini çocukluk döneminde olanlar yaşamaktadır. Kız çocukları gibi, erkek çocuklar da cinsel istismara maruz kalmaktadır. Erkek çocuklarla ilgili ülkemizde yapılmış bir sosyal araştırma yoktur. Bu bölümde bilgiler 18 yaş altı kız çocukları üzerinde gerçekleştirilmiş bir araştırmanın bulguları üzerine temellendirilecektir.

Çocuk işçiliğine son verilmesi yönünde dünya ülkelerine çağrıda bulunan Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), çocuk işçiliğinin en katlanılmaz biçimi, ticari seks kapsamında sömürülmekte olan küçükler üzerine dikkat çekmekte, çocuk fuhşunun ivedilikle önlenmesi gerektiğine işaret etmektedir. Türkiye, çocuğu en kötü koşullardan kurtarmayı, rehabilite etmeyi amaçlayan ILO-IPEC programını 1992'de ilk imzalayan altı ülkeden biridir.

Çocuk: Tanım

BMÇHS md.1:

"Çocuk, ulusal yasalar uyarınca daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, 18 yaşın altındaki tüm bireylerdir."

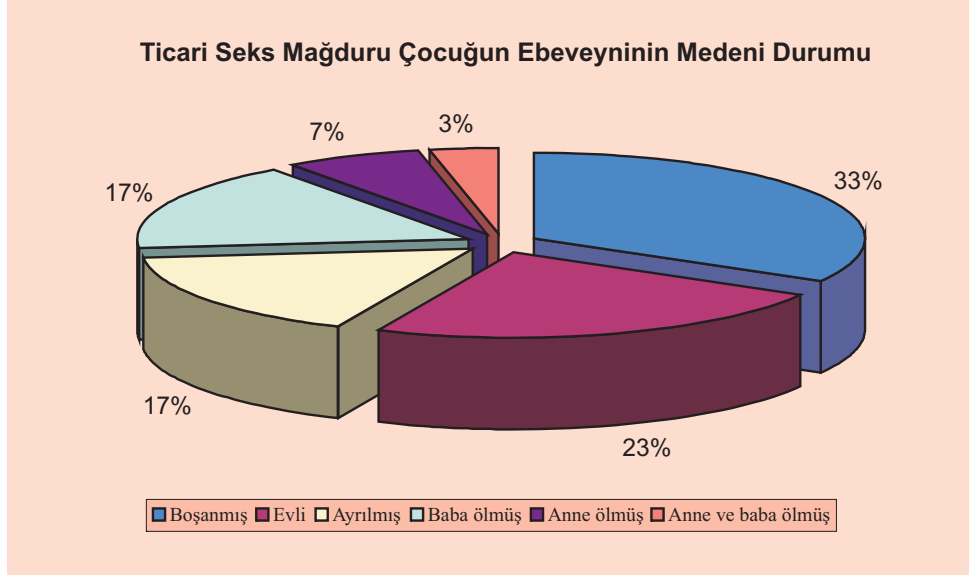
Çocuğun sömürüsü olgusu çok karmaşık bir biçimde işler ve sömürülenin sağlığını çok derinden etkiler. Sömürü nedenleri çok boyutludur, türleri çocuğun ekonomik, duygusal, fiziksel, cinsel yönden kullanılmasına yol açar. Tümü çocuğun esenliği ile toplumun genel refahını sarsan olgulardır. BMÇHS'nin taraf devletlere çocuğu her türlü sömürüye karşı koruma görevini yüklediğinin altını bir kez daha çizerek, vurgulayalım.

Çocuğu Seks İşçiliğine Sürükleyen Etkenler

"Çocuğun cinsel sömürüsü" gibi çok ciddi bir toplumsal sorun tek bir etkene dayandırılarak açıklanamaz. Aksi halde tek yanlı açıklama yetersiz kalır. Önce en yakın toplumsal çevresinden (aile ortamından) onu dışarıya iten koşullar irdelenmelidir. Ancak madalyonun diğer yüzü, evinden ayrılan çocuğun sokaklarda karşılaştığı risklerle ilgilidir.

Toplumsal Çevre

- Bir sosyal sorunun kökenine inerek anlamak için her şeyden önce toplumsal çevre etkenleri irdelenmelidir. Öncelikle ticari seks mağduru çocuğun aile yapısına bakalım.

BMÇHS'nin önsözünde, çocuğun gelişmesi ve esenliği için doğal ortamı oluşturan ailenin, onun bakımı ve korunması hususundaki birincil işlevine vurgu yapılmaktadır. Ancak, yukarıda görüldüğü gibi; ticari seks mağduru çocukların %77'sinin aile yapıları çeşitli nedenlerle kopuktur ve bu yönü anlamlıdır. Sadece %23'ünün biyolojik ebeveyni ile birlikte bir çekirdek aile olarak yaşadığını görmekteyiz. Anne ve baba ile birlikte yaşıyor olmak aile ortamının mutlu ve huzurlu olduğu anlamına gelmez. Nitekim, gerçekleştirilen araştırma da katılımcıların ailelerinde, anne-baba arasında çok ciddi çelişki olduğunu, tartışmaların yaşandığını, şiddet olaylarının varlığını ortaya koymuştur.

Aile İçi Koşullar

- Yetersiz çocuk bakım yöntemi,
- Aile üyeleri arasında iletişimsizlik,
- Sevgisizlik,
- İstismar-Sömürü,
- Aile içi şiddet (Duygusal fiziksel cinsel),
- Ebeveynin alkol ve/veya madde bağımlılığı (genelde baba),
- Aile namusu değerleri baskısı (bekaret).

Sonuç: Kötü muamele

Açıklanan koşullar, çocukların tümünün biyolojik ebeveynleri arasında ilişkinin tümüyle kopmuş olmasa da, çözümlenmenin varlığına işaret etmektedir. Nitekim, fuhuş sektörüne kaydırılan kız çocuğu aile ortamındaki olumsuz koşullar ve yaşadığı baskılar sonucu evden kaçmakta, ailesi ile olan bağlarını çözüp, kopartmaktadır. Böylece sokağın çeşitli risklerine ve özellikle cinsel açıdan sömürülmeye karşı savunmasız kalmaktadır.

Uzun süre savsaklanmış, kötü muamele görmüş, istismar edilmiş çocuk yüksek risk altındadır. Kuramda bu çocukların evden, okuldan kaçma, okulu terketme, madde bağımlılığına, fuhşa yönelme, saldırganlık eğilimi gösterme vb. sapan davranışlar içine girme olasılığının yüksek olduğu ortaya konmaktadır. Aile çevresindeki olumsuzlukların varlığını ve bunların aile bireylerine, özellikle de çocuklara nasıl yansıdığını Sosyal Denetleme Kuramı yandaşlarından Gelles'in görüşleri çok net açıklamaktadır.

Gelles, "kişiler yapabildikleri için aile üyelerine vurur, onları sömürür" şeklinde görüşlerini özetlemektedir. Ona göre, formal ve informal denetleme olmadığı sürece sapmalar olabilir. Gelles, bu durumda mağdurun ender olarak karşı koyabileceğini, genelde saldırıyı gerçekleştirenler kadar güçlü olmadığına işaret ediyor.

Mağdurun (kadın/kız çocuğu) “bağımlı”lığı olayın gizli tutulmasına yol açmaktadır. Gelles, sosyolog Goffman'ın “sahne arkası” (back stage) kavramının aile içi şiddeti anlatmaya uygun olduğunu söylemektedir. Tıpkı tiyatro seyircisinin sahne arkasında neler yaşandığını görememesi gibi “aile yaşamının gizliliği” kuralı çerçevesinde, dört duvar arasında yaşananlar, çoğu kez topluma yansımamaktadır. Gerçekte, şiddetin kökü erkek egemen toplum yapısı içindedir.

Aile İçi Şiddet

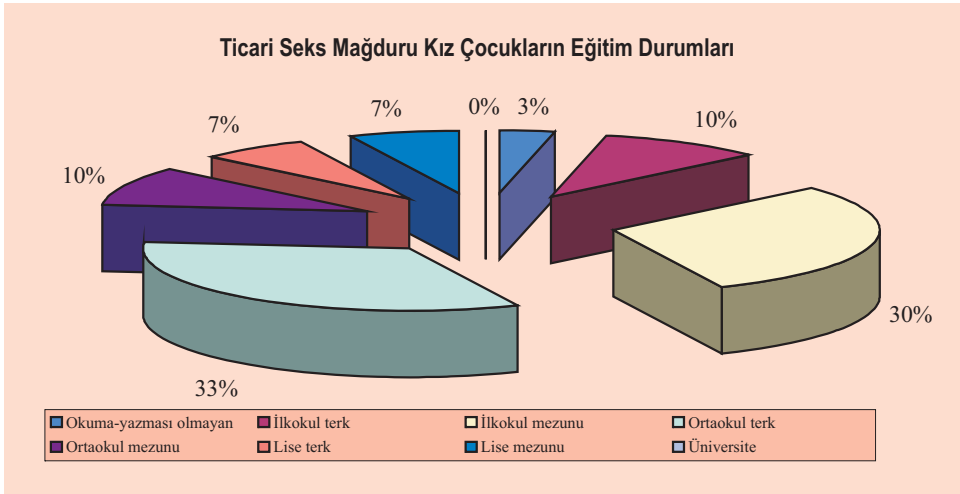
- Güç'ü Otoriteyi Elde Tutma
- Konum Farkı (Cinsiyete Dayalı Ayırım/Hiyerarşi)
- Denetim Altında Tutma, Egemen Olma

Evinden kaçarak sokaklarda sorumlu bir büyüğün denetimi dışında bırakılan çocuğun sömürülmeye açık olduğu ve fuhuş sektörüne kaydırılma riski bulunduğu belirtilmiştir.

Çocuğun Sokak Ortamında Tek Başına Kalması

Evden kaçarak sokaklarda yaşamaya başlayan çocuk, çeşitli risklerle karşılaşmaktadır. Risklerin en tehlikelisi, cinsel yönden sömürülme olasılığıdır. Günlük yaşamlarını sürdürebilmek, temel gereksinimlerini karşılamak için yapılabilecek en vasıfsız iş; seks işçiliğidir.

Günümüz enformasyon toplumunda yalnız az sayıda, nitelikli işçiye gereksinim vardır. Halbuki yapmış olduğumuz araştırmanın aşağıdaki sonuçlarına bakılacak olursa, seks işçisi çocukların eğitim düzeylerinin düşük olduğu görülür. Görüşme yapılan nüfusun sadece %30'u ilkokuldan mezundur. Veriler 8 yıllık zorunlu eğitim yasaunun yürürlüğe konmasından önceki döneme aittir.

Evden kaçtığına başka gidecek bir yeri olmayan çocuğu kandırıp, ticari seks sektörüne çekmekte, özendirilmekte, hatta zorla itmede, kendilerinden önce etkin ticari seks mağduru kızların rolü büyüktür. Eğitim düzeyi düşük ve kendisini geçindirecek bir işe girebilmek için niteliği yetersiz olduğundan, sokakta tek başına kalan kız çocuğu zorunlu olarak ticari seks sektörüne itilmektedir. Onun bir işe girip, gelir elde etmesi hemen hemen olanaksızdır. Öyleyse, karnını nasıl doyuracak, nerede barınacak, bugünden yarına yaşamını nasıl sürdürecektir? O, artık ele geçirilmesi kolay bir av gibidir. Bir yandan ekonomik olarak zora düşmüş olması, öte yandan küreselleşen dünyanın yaşam ve davranış biçimlerine ilişkin kitle iletişim araçları ve reklamların uyaran etkisi, dünyadaki diğer yaşdaşları gençler gibi moda olan tüketim maddelerine sahip olma istek ve güdüsü, sokaklarda kendi başına kalan çocuğun suç örgütlerinin eline geçmesini kolaylaştırır.

Bir kez fuhuş sektörüne kaydırılan çocuk, artık içinden çıkışı güç koşullar içine hapsedilmiştir. Fuhuş sürecinin işleyiş mekanizması çerçevesinde çok dikkatli davranma gereği ve gizliliği, çocuğun böylesine olumsuz yaşam

biçiminden kurtuluş yolunun önünü kapatmaktadır. Modern dünyada, pazarın taleplerinin egemen baskısı altında, güç ve otorite ilişkileri çerçevesinde, henüz daha savunmasız ve kırılgan olduğu çocukluk dönemindeki bireyin, yaşam koşullarını denetleme gücüne sahip olmadığı hususu gözden kaçmamalıdır.

Bir kez yeraltı dünyasına yönlendirilen ticari seks mağduru çocuğun müşteri ile ilişkiye girme konusunda istek ve onayının olduğunu düşünmek büyük bir yanıldır. Talebin olduğu yer ve zamanda, savunmasız olmasından yararlanan güçler tarafından bedeni kiralanmak üzere pazara sunulmaktadır.

Yapmakta oldukları işle ilgili görüşleri istek dışı ilişkiye girme zorunluluğu hakkında bir fikir verebilir:

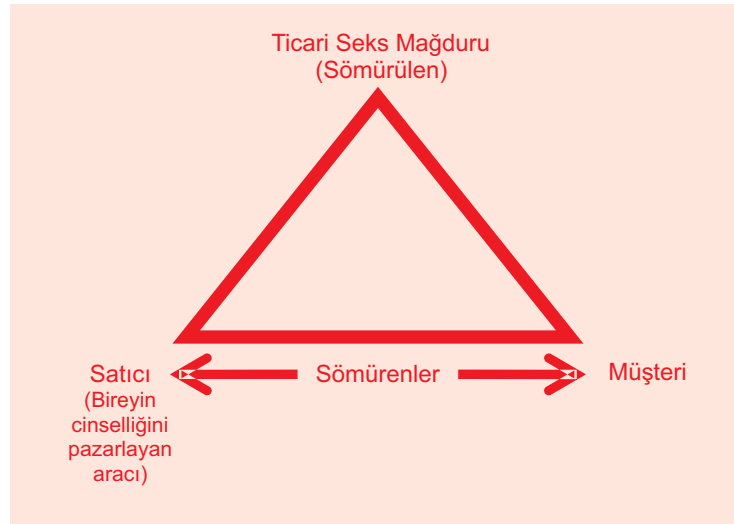
- “Nefret ediyorum”,
- “Tiksiniyorum”,
- “Utaniyorum”,
- “Biraz birikimim olsun hemen bırakacağım”.

Ticari seks mağduru çocuk, cinsel, duygusal ve fiziksel iyilik halinin büyük zararlara uğraması pahasına, çalışma yaşamını sürdürmek zorundadır. Gerçekte, müşterisi ile arasında eşit olmayan güç ilişkisine dayalı bir birliktelik oluşmaktadır; iki taraf da kurulan ilişki içinde farklı amaçlar gütmektedirler.

Kurulan İlişkide Tarafların Amacı ve İlişkinin Niteliği

- Ticari Seks Mağduru Çocuk: Bugünden yarına yaşamını sürdürmek, temel gereksinimlerini karşılamak zorunda,
- Müşteri: Cinsel doyum elde etmek - cinsel fantezilerini yaşamak,
- Pazarlık: Eşit olmayanlar arasında,
- Güç: Müşterinin elinde (ücret artışına paralel farklı istemler),
- Hiyerarşik İlişki: (sömüren: üst, sömürülen:ast),
- Çocuk: Seçme özgürlüğünden yoksun, fiziksel, ruhsal, bilişsel olgunluğa erişmemiş.

Taraflar: İlişki Üçgeni:

Çocuğun Cinsel Sağlık Hakkında Bilgisi

Fuhuş ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü'nün 24. maddesi 18 yaşından küçük olup fuhşa sürüklenenlerin, korunmaya muhtaç olmaları nedeniyle, gereken önlemlerin alınmasını öngörmektedir. Çocukluk dönemindeki bireyin HIV/AIDS salgınına karşı savunmasız olması onun enfekte olmaktan özenle korunmasını gerektirmektedir. Onun cinsellik ve korunma ile ilgili bilgisi ve deneyimi yetersizdir. Aslında ticari seks mağduru çocuk AIDS tehlikesinden haberdardır, ancak, genelde müşterinin istemi (talep) öyle olduğu için "önlem almaksızın" cinsel ilişkiye girmektedir. Karşılığında daha yüksek para ödeneceği sözü onları cinsel yolla bulaşıcı enfeksiyonlara karşı korumasız, kolay incinebilir durumda bırakmaktadır. İçinde buldukları yüksek risklerin boyutları kendilerine anlatıldığında, konuyla ilgili düşünceleri, tehlikenin ciddiyetinin ayırdına varabilecek denli bilgi sahibi olmadıklarını çok açık ortaya koymaktadır.

"Her hafta doktora gidiyorum, ben kendimi kontrol ettiriyorum!"

Başgöstermesi olası sorun'a ve tehlikeye tersinden yaklaşarak, sonuç ortaya çıkınca önlem alınabileceğini sanmak, hastalık başgösterdiğinde aşı yaptırmaya benzer. Tehlikenin bilincinde olsa da onun bu "çocukça" yaklaşımı ve yorumu başta kendini ve de toplumu nasıl bir risk altına soktuğunu göstermektedir. Çocuklar, bir kez daha vurgulayalım, HIV/AIDS'e karşı çok daha açık ve korunmasızdır. Konunun cinsel sağlıkla bağlantısı, çocukluk dönemindeki bireyin bilgisizliği, yasaların çocuk fuhşunu yasaklama, ortadan kaldırma yönünde ivedi önlem alma emrinin altının kalın çizgiyle çizilerek, bir kez daha vurgulanmasını gerektirmektedir. Özellikle HIV/AIDS enfeksiyonu açısından çok daha büyük risk altındaki ticari seks mağduru çocukları cinsel yönden bulaşıcı hastalıklardan koruyacak stratejiler üretilmesi, BMÇHS madde 3 uyarınca da, onların yüksek yararını gözetme ilkesi gereğidir.

Ticari Seks Mağduru Çocukların Çalıştırıldıkları Yerler

- Disko - Dansing Barlarda,
 - Dansçı,
 - Şarkıcı,
 - Konsomatrist,
 - Masaj Salonlarında,
- Masöz,
 - Çağrı üzerine masöz olarak evlere gönderilme,
 - Sokakta Otostop.

Otostop yaparak kendi başına işe çıkan, kazancından aracıya bir pay vermemeyi hedefleyenler, hava sıcak, soğuk demeden, gece-gündüz kent caddelerinin belli köşebaşlarında, duraklarda müşteriyi bekleyen ve en yüksek risk altında olanlardır. Küçük yaşta fuhuş yapmanın yasal olmaması diğer pazarlama alanlarında sömürülmekte olanları toplumun genelinden gizlerken, alış-verişin en göz önünde olanları otostopçu kızlardır. Bunlar, öncelikle, gelen geçen otomobillerdeki 3. kişiler tarafından "o..., fahişe" gibi olumsuz nitelendirmelerle çağrılarak duygusal şiddete maruz bırakılmaktadır. Bu çocukları böylesine aşağılamayı toplum çok ender "şiddet içeren davranış" olarak değerlendirmektedir. O, toplumun "iyi kadın" anlayışına uygun davranmayarak sömürüyü davet etmiş, kendisine anlayış ve saygıyla davranılmasını isteme hakkını yitirmiştir! Otostop yapan kız çocukları duygusal, fiziksel, cinsel şiddete diğerlerine oranla çok daha açık durumdadır.

Otostop Yapmanın Riskleri:

- Sık sık dayak yemek,
- Tekmelenip arabadan dışarı itilmek,
- Bir kişiyle anlaşmak, gidilen yerde birkaç kişinin tecavüzüne uğramak,
- Boğazının kesilmesi,
- Öldürülme riski,
- Yüksek sesle “o...”, “fahişe” vb. biçimde nitelenmek, çağrılmak, etiketlenmek.

Böylesine olumsuzluklara rağmen, kendilerini geçindirmek için başka bir seçenek bulamamaları, riski göze alarak, deyim yerinde ise, gözü kara otostop yapmayı sürdürmelerine yol açmaktadır.

Çocuk Fuhşunun Etki ve Sonuçları

Ticari seks mağduru çocuk “güç koşullardaki çocuklar” kategorisinde yer alan, damgalanan, ayrımcılığa maruz kalan, böylece misli mağdur edilenlerdir. Ticari seks çocuğun fiziksel, ruhsal, bilişsel, cinsel sağlığını etkiler, derin travmaya yol açar. Görülen odur ki, bu çocuklar HIV/AIDS gibi günümüzün en tehlikeli enfeksiyon salgınının yaratacağı sonuçları kavrama, bundan kendilerini koruma, önlem alma hususunda da yeterli bilgiye ulaşma, sahip olma hakkından yoksundurlar. Bilgisizlik kendilerini olduğu kadar başkalarını ve toplumun genelini de tehlikeye sokmaktadır.

Güç durumdaki, özel koruma gereksinimi olan, ticari seks mağduru çocukların önce birincil çevrelerinde (aile), daha sonra toplumda uygulanan “şiddet”in ve istismar edilmelerinin etki ve sonuçlarını ele alalım. Bunlar, en sonunda şiddeti kendi kendine yöneltmesine varıracak boyutlarda tehlike yaratan olgulardır. Küçük yaştaki çocuğun olan bitene karşı durması çok güç, hatta olanaksızdır; hele ki en küçük 11 yaşındaki kız çocukların fuhşa sürüklendiği göz önünde tutulursa.

Fuhşa Sürüklenen Çocukların Benlik Algılama ve Değerlendirmeleri

- Çok düşük kimlik değerlendirmesi,
- Özgüven eksikliği,
- İçer dönüklük, kendilerine yönelik, içselleştirilmiş saldırganlık,
- Yaşama sevincinin kalmaması,
- Genel isteksizlik, keyifsizlik,
- Kendinden utanma,
- Kendinden nefret etme,
- Suçluluk duygusu,
- Kendini çok yaşlanmış olarak görmek,
- Depresyon.

Sağlıkla İlgili Sorunlar

- Derinlemesine yerleşik travma,
- Sürekli baş, mide, kas, eklem ağrısı,
- Ayaklarda ve vajinada mantar vb. hastalıklar,
- Sürekli öksürük,
- Uykusuzluk,

- Cinsel yolla bulaşan enfeksiyon riski,
- Çocuk yaşta hamile kalma, doğum,
- Düşük yapma, kürtaj,
- Bağımlılık,
 - Sigara,
 - Alkol,
 - Madde.

Fuhşa sürüklenmenin/sunum'un en ağır sonucu çocuğun madde bağımlılığı ve kendine zarar veren eylemlere yönelmesidir. "Ticari Seks Mağduru" kız çocuklar uyuşturucular arasında en fazla anfetaminleri tüketmektedir. Doktor reçetesiyle piyasada yasal olarak satılan, hipnotik etkisi olan hapları, serbest satılması yasak olsa da, kentin belli yörelerinde yeraltı satıcılarından tek bir drajesine yüksek fiyat ödeyerek elde edebilmektedirler. Kendi ifadeleriyle en kötü etki yapan, bu haplardır.

Cinsel açıdan sömürülmeyle birlikte kimyasal madde tüketiminin, en dehşet verici sonuçlarından biri ticari seks mağduru kızların traş bıçağı, makas, kelebek olarak adlandırdıkları özel bıçaklar, kırık cam ve alkolsüz içeceklerin teneke kutularıyla kol ve bileklerini kesmeleridir. Genelde kol ve bileklerde açılan yaralara atılmış dikişin izleri görülebilir. Yapmakta oldukları işe karşı duyulan suçluluk, utanç, öfke, üzüntü duygularıyla kendi bedenlerinden öç alma yönelimi birbiriyle bağlantılıdır. Böylesine dağılma, kişilik çözülmesi, bireyin gerçek duygularından arınmasına yol açarak, nahoş deneyimlerine karşı adeta koruyucu bir duvar örmektedir. Kullanılan kimyasal maddenin etkisiyle, kollarını keserek kendinden öç almanın yatıştırıcı, rahatlatıcı etkisi olduğunu sanmaktadırlar. Bir bakıma öfkelerinin, kendilerine acı veren bu davranışlarının hedefi oldukları söylenebilir. Bütün bunlar çocuğun ruhsal yapısının derinliğine yerleşik travmayı çok net ortaya koymaktadır.

Klinik psikolog Miller'ın yaptığı araştırmalarda kendini yaralama ile geçmişte fiziksel ve cinsel yönden sömürülmüş olma arasındaki korelasyona işaret edilmektedir. Miller, kasten kendine zarar veren davranışları "Travmayı Yeni Baştan Harekete Geçirme Sendromu" (Trauma Reenactment Syndrome TRS) olarak adlandırmaktadır. Ticari seks mağduru kız çocukların aile çevrelerinde, Miller'ın bulgularına paralel duygusal, cinsel, fiziksel sömürü olayları gözlenmiştir. Nitekim, evden kaçarak fuhuş sektörünün yeraltı dünyasına kaydırılan kız çocuğunun her yönden istismar edilme olasılığı yüksektir.

Çocuğun Seks İşçiliğine Sunumuyla İlgili Son Birkaç Söz

Ticari seks mağduru çocuklar cinsel sömürü mağduru. AIDS salgını, çocuğun cinsel istismarı amacıyla sunumu, satışı/satın alınmasının hem nedeni hem de sonucudur. Çocukluk dönemindeki bireyin HIV enfeksiyonu taşımayacağı ya da bunun düşük olasılık olduğu yönündeki hatalı varsayım onun cinsel ilişki için daha çok talep edilmesine yol açmaktadır. Halbuki, cinsel yönden sömürülen çocukların çok daha fazla ölümcül salgın AIDS riski altında olduğu gerçeği genelin gözünden kaçmaktadır.

İstenmeyen, rızaya dayanmayan, korunmasız cinsel ilişki, alkol dahil madde kullanımı ve bağımlılığı, şiddet, kötü beslenme, intihar eğilimi, verem vb. salgın hastalıkların tümü birbirleriyle bağlantılı, ortak kökleri olan olgulardır. Sözkonusu ortak yönler dikkate alınarak çocuk fuşunun yoğun olduğu bölgelerde (coğrafyada) önlem almak üzere, BMÇHS madde 12 uyarınca çocukların görüşlerine de yer vermek suretiyle koruyucu ve önleyici müdahalelerde bulunulmalıdır. Çocuk fuşunu önlemede devletin taraf olduğu uluslararası yasalar ve hükümlerinin hayata geçirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda toplumu eğiten, bilinçlendiren eğitim kampanyalarının düzenlenmesine ağırlık verilmelidir. Çocukların, ailelerin ve toplumun HIV/AIDS'in etkisinin çeşitliliğini ve boyutlarını anlamaları sağlanmalıdır. Bu, çocuk hakları, insan haklarıyla HIV/AIDS arasındaki bağı ve etkiyi anlatma ve kavratmayla da ilgilidir. Genel olarak atılacak en önemli adım; aile ve toplum düzeyinde kadın/kız çocuğuna düşük değer veren gelenek kurallarının değiştirilmesi yönünde olmalıdır.

İnsan Ticareti

İnsan ticareti bir suçtur. Sayısız uluslararası yasa ve insan hakları protokolünün ihlalidir ve iyi organize olmuş suç çetelerine mensup suçlular tarafından işlenir. İnsan tacirleri, mağdurları kendi ülkeleri içerisinde dolaştırdıkları gibi çoğunlukla da uluslararası sınırlar ardına taşırlar. Mağdurlar en temel özgürlüklerinden mahrum bırakılarak, bir mal veya köle gibi satılırlar, seks sektöründe ya da diğer işlerde çalışmaya zorlanırlar. Mağdurlar rutin olarak tecavüze uğrarlar, işkence görürler ve tartaklanırlar.

İnsan ticaretinin uluslar arası yasal tanımı, resmi olarak "Birleşmiş Milletler Kişilerin, Özellikle Kadın ve Çocukların Ticaretini Önleme, Durdurma ve Cezalandırmaya Yönelik Protokol" olarak bilinen Palermo Protokolü'nde yer alır. Protokol, insan ticaretini, tacirlerin şiddet, zorlama ve kandırma yollarıyla mağdurları kontrol altına almalarına yönelik eylemleri olarak tanımlar. Protokole göre insan taciri, mağduru kaçırmak veya kandırarak kontrolü altına alabilir. Buradaki amaç, bireyi cinsel yönden suistimal etmek, zorla çalıştırmak, köle olarak kullanmak veya organlarını çalmaktır.

İnsan ticaretinin mağdurları kadın, erkek ve çocuk esir alınırlar. Genellikle ölüm tehdidi altında ve istekleri dışında, para karşılığı erkeklerle cinsel ilişkide bulunmaya zorlanırlar. Ücret doğrudan insan tacirlerinin cebine girer ve mağdur hiçbir şey alamaz. İnsan tacirleri, çoğu zaman kadınları seks işçisi olarak yurtdışında çalışmaya ikna ederler, bu durum kadınların onayı ile oluşmuş gibi görünse de, kurbanlar en sonunda köle haline gelir ve şiddete maruz kalırlar. Seks işçileri köle olmayıp insan tacirlerinin kontrolü altında değildir. İnsan ticareti mağdurları suçlu olarak kabul edilmezler.

En çok risk altında olan grup, 16 ila 24 yaş arasındaki kadın ve kızlardır. Genelde eğitim seviyesi düşük olan bu kadın ve kızların iyi bir iş sahibi olma umutları yoktur. Bu insanlar, genellikle eski Sovyetler Birliği'nin çok fakir köylerinde yaşar ve daha iyi bir yaşam bulma umutları yok denecek kadar azdır. Her üç kadından biri çocuk sahibidir ve ailelerini geçindirebilmek için iş arayışı içindedirler. Bu kadınlar ve kızlar, kendilerini iyi bir iş ve daha iyi bir hayat vaatleri ile kandıran insan tacirleri için kolay hedef olmaktadır. İnsan tacirleri, zor kullanarak, yalan ve yolsuzluğa başvurarak, baskı uygulayarak, güçsüzleri, muhtaçları ve korumasızları hedef almaktadır.

Evlerine geri dönen mağdurlardan edinilen bilgilere dayanarak, mağdurların itaat etmelerini sağlamak için tacirlerin her türlü gözdağı verme yöntemini kullandıklarını biliyoruz. Bunların arasında tecavüz, işkence, ölüm tehdidi, dayak, hapsedme ve aç bırakma bulunmaktadır. Hamile kadınlar, rutin olarak cinsel ilişkiye zorlanmakta ve bebekleri doğumdan sonra öldürülmektedir. İnsan ticareti mağdurları modern köleler olarak defalarca satılır. Bu satışlarda 200 ila 20,000 dolar ve üzeri miktarlar el değiştirmektedir.

Türkiye'ye insan ticareti mağduru kadınların çoğu başta Moldova, Rusya, Bulgaristan, Özbekistan, Kırgızistan ve Ukrayna'dan gelmektedir. 2006 yılında 246 kişi ülkemizde insan ticareti mağduru olarak saptanmış ve çoğu ülkelerine güvenli olarak geri gönderilmiştir. Ülkemizde insan ticareti suçu için 157 ihbar hattı mevcuttur. İnsan ticareti mağdurlarına ücretsiz sağlık hizmeti sunulmaktadır. Mağdurlara yönelik İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı ve Kadın Dayanışma Vakfı'nın işlettiği iki sığınma evi bulunmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Günümüzde dünyada, hemen tüm toplumlarda seks işçiliği varlığını sürdüren, evrensel bir olgudur. Ancak, genel olarak kadınlar giderek iş yaşamında yer alma özgürlüklerini elde ederken, seks işçisi olanlar sınırlandırılmakta, kınanmakta, mahkum edilmekte, "hak eşitliği" onlardan esirgenerek, "seks işi" bir iş kolu olarak etiketlenmektedir. Buna rağmen, tarihin hiçbir döneminde "seks işçiliğinin" açık-seçik-kesin olarak yasaklandığı görülmemiştir. Yasaklansa bile, gizli olarak sürdürülmektedir. Bu şekilde gizlilik içindeki etkinliğin bireyin nesneleştirilmesi (şeyleştirilmesi) durumunu sürdürüyor olması, bu yönde tepkilerin oluşmasına yol açmıştır.

1960'lı yıllardan bu yana artık dünyada kadın özgürlüğü hareketi (women's liberation movement) içinde olanlar seks işçilerinin haklarını savunan herkese destek vererek, birlikte davranmaktadırlar. İlk kez seks işçilerinin seslerini duyarak, onları dinleyerek başlayan araştırmalar "seks işçiliğini" ve nedenlerini tek yanlı bakış açısıyla değerlendirmenin olanaksız olduğunu kavramayı sağlamaktadır. Kadın, kendi bedeni üzerinde hak sahibidir, bu onun temel insan hakkıdır. Çocukluk dönemini geride bırakan birey nasıl çalışacağı, hangi alanda, iş kolunda yer alacağı yönünde karar verebilir/verebilmelidir. Seks işçiliği alanındaki asıl sorunlar yasaklamalardan ve seks işçisinin toplumda etiketlenip, dışlanmasından kaynaklanmaktadır. Seks işçiliği yasal olmadığı oranda, alanda gizli çalışan birey çok ciddi/kötü sorunlar yaşamak zorunda kalmakta; aldatılıp, parası elinden alınmakta, sömürü ve şiddete maruz bırakılmaktadır. Kadının cinselliğinin onun sırtından kar elde edenler tarafından sömürülmesine karşı çıkılmalıdır. Ayrıca seks işçisini stereotipleyen (klişe-sabit) görüş ve bakış açısı terk edilmelidir.

Birleşmiş Milletlerin ve Uluslar arası Çalışma Örgütü'nün (ILO) son 75 yılda benimsediği ortak değer ve ölçütler seks işçilerine yapılan istismara karşı anımsanabilir ve gözden geçirilebilir. O nedenle, varolan ölçütler daha yakından incelenerek ve yorumu genişletilerek uygun oldukları yerde seks işçisinin de ilgili haklardan yararlanması ve ona saygı gösterilmesi sağlanabilir. Özellikle çalışma koşullarına ilişkin hususlarda ILO ölçütlerine uyulmalıdır.

Günümüzde dördüncü güç olarak kabul edilen medyanın önemi büyüktür ve haberciliğin ötesinde eğiterek, duyarlılık oluşturarak, bu yöndeki genel düşüncelerin değiştirilmesinde önemli bir rol üstlenebileceğini hususunun altını, bu çalışma ile bir kez daha çizmek istiyoruz.

Öneriler

- İnsan Haklarına, Onuruna Saygı: İnsan Hakkın Sahibidir, Hakkın Konusu Değildir.
- İnsan Haklarının alt yapısını oluşturacak (yasal ve yönetsel alt yapı) koşullar yaratılmalıdır.
- Cinsiyet ayrımcılığı önlenmeli, kadının statüsü güçlendirilmelidir.
- Etiketleme yerine empati yüklü bakış açısı geliştirilmelidir.
- Seks işçisinin değer gördüğü, eşit davranıldığı bir çevrede, toplumsal süreçlere katılma hakkı tanınmalıdır.
- Çocuk seks işçiliği sonlandırılmalıdır.
- Cinsel sömürü mağduru çocuğun haklarını tanımak, ona insanca davranmak, rehabilite edilmesi ve toplumla yeniden bütünleşmesi için maksimum çaba gösterilmesi ve parçalanmış dünyalarının bir araya toplanmasına destek olunmalıdır.
- Asıl suçlu çocuğu ticari seks alanına sunarak sömüren kişi(ler)dir. Ceza yasasında sömürenler arasında "müşteri"nin adının açıkça anılması (zikredilmesi) ve yasal olarak onun da sorumlu tutularak, kovuşturulması gerekir.
- "Seks işçisi" olarak mağdur edilen çocuğu üretime dönük alternatif eğitim olanaklarından yararlandırarak, güçlendirilmesini ve yeterli gelir elde etmesini sağlamak.

Kaynaklar

1. Agacfidan A., Badur S., Gerikalmaz O.: Syphilis Prevention Among Unregistered Prostitutes in Istanbul, Turkey. *Sexually Transmitted Diseases*, Vol.20, No.2, 1993.
2. Aral S.A., Fransen L.: STD/HIV Prevention in Turkey: Planning a Sequence of Interventions, *AIDS Education and Prevention*, 7(6), 544-553, 1993.
3. Aries P., Duby G.: *Özel Yaşamın Tarihi Cilt I. Yapı Kredi Yayınları*, İstanbul, 2006.
4. Bardakçı M.: *Osmanlı'da Seks. İnkılap Yayınevi*, İstanbul, 2005.
5. Behçet H.: *Frengi Tarihi ve Geçirdiği Devirler. Üniversite Konferansları 1935-1936, İstanbul Üniversitesi*, İstanbul.
6. Bindman J.: *Redefining Prostitution as Sex Work on the International Agenda. Anti-Slavery, International Network of Sex Work Projects*, 1997.
7. *Canadian HIV/AIDS Legal Network, Sex, work, rights: Reforming Canadian criminal laws on prostitution*, Toronto, 2005.
8. Connoly M., Preble E.A.: *A World Perspective on HIV and AIDS in Children, Submitted to Editors of Pediatric AIDS, third edition on 15 September*, 1997.
9. Doezema J.: *Loose Women or Lost Women? The Re-emergence of the Myth of "White Slavery" in Contemporary Discourses of "Trafficking in Women". Gender Issues, Vol. 18, no. 1, Winter 2000.*
10. *Economist, "The Case for Globalisation", Sept. 23rd 29th, 2000.*
11. Edwards S., S.M.: *"Selling the Body, Keeping the Soul: Sexuality, Power, The Thones and Realities of Prostitution", Body Matters: Essays on the Sociology of the Body. Ed: Scott S., Morgan D., The Falmer Pres, London, Washington D.C., 1993.*
12. Epstein C., Tinkerbells and Pinups: *"The Construction and Reconstruction of Gender Boundaries at Work", Cultivating Differences: Symbolic Boundaries and the Making of Inequality. Ed: Michele L., Marcel F., s. 232, University of Chicago Pres, Chicago and London.*
13. Erder S., Kaşka S.: *Düzensiz Göç ve Kadın Ticareti: Türkiye Örneği. International Organization for Migration (IOM), Ankara, 2003.*
14. Georg S.: *"Metropol ve Zihinsel Yaşam", Cogito; Kent Ve Kültürü. Yapı Kredi Yayınları, Sayı 8, Yaz, İstanbul, 1996.*
15. Gelles R. J.: *Contemporary Families: A Sociological View. Sage Publications, London, UK, 1995.*
16. Giddens A., *Beyond Left And Right: The Future of Radical Politics. Policy Press, UK, 1998.*
17. Gülçür L., İlkaracan P.: *The "Natasha" Experience: Migrant Sex Workers from the Former Soviet Union and Eastern Europe in Turkey. Women's Studies International Forum, Vol. 25, No. 4, pp. 411-421, 2002.*
18. *Health, Migration and Sex Work. The experience of TAMPEP; Transnational AIDS/STD prevention among migrant prostitutes in Europe, Ed: Licia Brussa, TAMPEP International Foundation, The Netherlands, Amsterdam, 1999.*
19. *International Children's Center, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye İlişkin Genel Yorumları 2001-2006. ICC Çocuk Hakları Serisi 3, Bilkent Üniversitesi, Ankara.*
20. Jenks, C.: *Childhood. Routledge, London and New York. 1996.*

21. Küntay, E.: "İstanbul'daki Sokak Çocukları: 1963-1998 Arasında Bir Değerlendirme", Cumhuriyet ve Çocuk 2. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi, Der: Onur B., s. 576, Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma Uygulama Merkezi, Yayın No:2, Ankara, 1999.
22. Küntay E., Erginsoy G.: İstanbul'da On Sekiz Yaşından Küçük Ticari "Seks İşçisi" Kız Çocuklar. Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 2005.
23. Küntay, E.: "21. Yüzyılda Çağdaşlık ve Köleci Uygulamalar Paradoksu", Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları. Ed: Özdek Y., Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi, Yayın No: 19, Ankara, 2002.
24. Mary Ann Irwin, "White Slavery" As Metaphor Anatomy of a Moral Panic, Ex Post Facto: The History Journal 1996 - Volume V History Department, San Francisco State University
25. McKeganey N., Barnard, M.: Sex Work On the Streets: Prostitution and Their Clients. Open University Press, Buchingham, Great Britain, 1996.
26. McLaren A.: A History of contraception: from antiquity to the present day. Blackwell Publishers, Oxford, 1992.
27. Morowa, A.H.E.: "Vulnerability as a Concept of International Human Rights Law, JIRD. Faculty of Social Sciences, Centre for International Relations, 2003.
28. Nielsen G.: Why Health Services Should Work with Sex Workers. IPPF Medical Bulletin, Volume 33, Number 6, 1999.
29. Overs C., Longo P: Making Sex Work Safe. Network of Sex Works Projects, London, 1997.
30. Reform Pivot Legal Society, Beyond Decriminalization: Sex Work, Human Rights and a New Framework for Law. Vancouver, 2006.
31. Rethinking Prostitution: Purchasing Sex in the 1990's. Ed. Scambler G., Scambler A., Routledge, London and New York, 1997.
32. Population Reports, Controlling Sexually Transmitted Diseases, Series I, Number 9, Population Information Program, Baltimore, 1993.
33. Richards D. A. D.: Commercial Sex and the Rights of the Person: A Moral Argument for the Decriminalization of Prostitution. The University of Pennsylvania Law Review, Vol. 127. No. 1195, 1979.
34. Sasaoğlu F.: İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, Türk Toplumunda Demokrasinin Korunması ve İnsan Haklarının Geliştirilmesi Konusunda Toplumsal Aktörlerin İşbirliği Projesi, Seks İşçilerinin İnsan Hakları Araştırması. İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, Aralık 2005.
35. Sex Work, HIV/AIDS and Human Rights in Central and Eastern Europe and Central Asia; The Central and Eastern European Harm Reduction Network, 2005.
36. Sex Work: Writings by Women in the Sex Industry. Ed. Delacoste F., Alexander P., Cleis Press, USA, 1987.
37. Simmel, G.: "Metropol ve Zihinsel Yaşam", Cogito: Kent ve Kültürü. Sayı:8, Yapı ve Kredi Yayıncılık, İstanbul, 1996.
38. Scognamillo G.: Beyoğlu'nda Fuhuş, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1994.
39. Stouthamer L., Magda W.: " Which Family and Demographic Factors are Related to Maltreatment and Persistant Serious Juvenile Delinquency?", Children's Services Social Policy Research and Practice. s. 262, Lawrence Erlbaum Association Inc., 2002.
40. Toffler, A.: Powershift: Knowledge, Wealth and Violence at The Edge of the 21st Century. Bantam Books, New York, USA, 1990.

41. Tannahill R.: Tarihte Cinsellik, Dost Kitapevi, Ankara, 2003.
42. Ulusal AIDS Komisyonu, AIDS'in Önlenmesinde İnsan Hakları ve Kamu Özgürlüklerinin Korunması, Düzenleyen: Çokar M., İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, 1999.
43. UNAIDS, Sex Work and HIV/AIDS, Technical Update, 2002.
44. Yüce N. V.: "CYBH ve AIDS'in Önlenmesi Projesi" Seks İşçilerine İlişkin Araştırma Raporu. İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, İstanbul, 1997.
45. Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimlerini Yasaklamak ve Ortadan Kaldırmak için İvedi Eylem Hakkında 182 Sayılı Sözleşme. Türkiye bu sözleşmeyi 02.08.2002'de onaylamıştır. (Bkz. www.ilo.org.tr/ilolex/english/condispl/htm)
46. Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü, Yürürlüğe Koyan Bakanlar Kurulu Kararnamesi: No.5/984 - 30 Mart 1961, Resmi Gazete: 19 Nisan 1961 10786.
47. Resolution on violence against women, Doc. A2-44/86: Texts adopted by the European Parliament, Wednesday, June 11, 1986.
48. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme.
49. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası.
50. Türk Ceza Kanunu.
51. Türk Medeni Kanunu.
52. Umumi Hıfzısıhha Kanunu.

